

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Institut vazby v trestním řízení

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Nikola Zelenková

Vedoucí práce: JUDr. Ing. Daniel Prouza, Ph.D.

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Institut vazby v trestním řízení*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s ustanovením § 47 b zákona číslo 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona číslo 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 25. 4. 2018

.....

Nikola Zelenková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce JUDr. Ing. Danielu Prouzovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a poskytnutí konzultací během jejího vypracování.

Institut vazby v trestním řízení

Abstrakt

Základem úspěšné trestní politiky a výkonu trestní spravedlnosti je naplnění a dosažení cílů trestního řízení. V některých případech lze takového výsledku dosáhnout u osoby, která se měla dopustit konkrétní trestné činnosti, pouze za současného omezení její osobní svobody, tedy v situaci, kdy nebyla pravomocně za své jednání odsouzena. Dochází tak ke střetu presumpce neviny spojeného s právem na osobní svobodu a cíle trestního řízení, kdy trestné činy musí být náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni, to vše v situaci, kdy trestní řízení musí vést zejména k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů v duchu důsledného dodržování zákonů a pravidel občanského soužití. Pro naplnění těchto cílů je v některých případech nezbytné omezení osobní svobody obviněné osoby formou vazebního zajištění.

Bakalářská práce se zabývá omezením osobní svobody obviněné osoby v trestním řízení prostřednictvím institutu vazby v kontextu základních lidských práv a svobod, která garantuje každé osobě právní řád včetně mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. V této souvislosti byly předmětem zkoumání především otázky možnosti nahrazení vazby a délky tzv. vazebního stíhání, a jeho možného zkrácení, při zachování všech požadavků kladených na smysl a účel vazby. Neopomenuta byla i práva obviněných osob v rámci výkonu vazby s případnými sociálně psychologickými aspekty.

Základní metoda spočívala v právním zkoumání dostatečně širokého zdrojového podkladu v podobě platného a účinného práva se zohledněním s tím související odborné literatury a aktuální judikatury soudů všech instancí a Ústavního soudu. Takto získané informace byly podrobeny analýze.

Byla identifikována skutečná praxe v trestních věcech na podkladě platného a účinného právního rámce, pokud byl aplikován institut vazby v českém trestním procesu, jakož i oblasti s institutem vazby úzce související či na ni navazující v podobě náhrad za vazební zajištění. Vazba je pro každého obviněného zásadní zásah, kterým je náhle přerušen jeho běžný život, práce, obvyklý kontakt s okolím a blízkými. Rozhodování o vazbě má mnoho specifik a mezi ostatními typy rozhodnutí je výjimečné i tím, že

rozhodnutím o vazbě je rozhodováno o predikci možného chování, resp. obavy z určitého stavu, který by mohl nastat v budoucnosti. Přestože současná právní úprava vazebním zajištěním sice prolamuje osobní svobodu obviněné osoby, což vede k výraznému omezení celé řady dalších práv takové osoby, tak nebyl shledán jejich rozpor s dodržováním zásady presumpce neviny, pakliže je zajištěn obviněné osobě spravedlivý proces a trestní řízení při zachování všech, zejména procesních, práv obviněné osoby směřuje k naplnění účelu trestního řízení.

Ke snížení počtu vazebně stíhaných osob by výrazně přispělo zavedení dalších institutů nahrazujících vazební zajištění, například při užití tzv. elektronických náramků.

Klíčová slova

náhrada vazby; obviněný; omezení osobní svobody; presumpce neviny; trestní řízení; trestní stíhání; vazba; vazební důvody; zadržení; zatčení

Institute of Pre-trial Detention in Criminal Proceedings

Abstract

The principle of successful penal policy and execution of penal justice is to fulfil and achieve the objectives of prosecution. In certain cases, such result can be obtained with a person who should commit a specific crime only while restricting his/her personal liberty, therefore in such a situation, when he/she has not been finally convicted for his actions. There is a conflict between the presumption of innocence including the right to personal liberty and the objectives of prosecution where the criminal offenses shall be properly examined and the offenders shall be justly punished under the law; all this in a context when the prosecution shall result particularly to consolidation of legality, prevention of and against crime and education of citizens in the field of law enforcement and public order. In order to meet these objectives, it is sometimes necessary to restrict personal liberty of the accused person by taking him/her into a custody.

This bachelor thesis deals with the restriction of personal liberty of an accused person during the prosecution through the custody institution in the context of fundamental human rights and freedoms guaranteed by the rule of law including the international treaties to which the Czech Republic is bound. In this context, a possibility of substituting the custody and a possible shortening of the detention period while maintaining all the requirements of the custody purpose, were being investigated. The rights of accused persons under the custody and possible social - psychological aspects have been remembered as well.

The basic method consisted in legal examination of sufficiently broad source material in the form of prevailing and effective law while legal literature and current jurisprudence of all courts and the Constitutional Tribunal have been taken into account as well. The information gathered was analysed.

Real praxis in criminal matters on the basis of prevailing and effective law has been identified when the custody institute in the Czech legal process was applied as well as the areas closely linked with the custody institute or following up in the form of detention compensation. The detention is a significant interference for every accused person suddenly interrupting his/her normal life, work, common contact with his/her

environment and relatives. Taking a decision on detention is very specific and, among other types of decisions, also exceptional, because it also decides on prediction of possible behaviour, respectively concerns about a possible future situation. Even though the current legislation interferes with the personal liberty of the accused person by imposing a detention which leads to a significant restriction of a number of rights of such person, a discrepancy with respecting the principle of the presumption of innocence has not been identified if a fair trial is guaranteed for the accused person and if criminal proceedings while maintaining all, and particularly the procedural, rights of the accused person, aim to meet the purpose of the criminal proceeding.

The implementation of institutes substituting detention, for example the use of so-called electronic bracelets, would significantly reduce the number of detained persons.

Keywords

alternative to detention; accused; restriction of personal liberty; presumption of innocence; criminal procedure; criminal prosecution; detention; grounds for detention; restraint; arrest

OBSAH

Úvod	9
1. Ústavněprávní záruka osobní svobody	11
2. Materiální vazební právo	16
2.1 Vazba jako institut trestního řízení	16
2.2 Vazební důvody	17
2.2.1 Vazba útěková	21
2.2.2 Vazba koluzní	25
2.2.3 Vazba předstižná	28
3. Formální vazební právo	31
3.1. Vazební zasedání	31
3.2 Rozhodnutí o vzetí do vazby	33
3.2.1 Rozhodnutí o vzetí do vazby v přípravném řízení	34
3.2.2 Rozhodnutí o vzetí do vazby v řízení před soudem	35
3.3 Nahrazení vazby jiným opatřením	36
3.3.1 Nahrazení vazby zárukou	38
3.3.2 Nahrazení vazby písemným slibem	39
3.3.3 Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka	40
3.3.4 Předběžná opatření	42
3.3.5 Nahrazení vazby peněžitou zárukou	44
4. Výkon vazby	47
4.1 Psychosociální dopady umístění obviněného do vazby	48
4.2 Povinnosti obviněných	49
4.3 Práva obviněných	51
4.4 Odborní zaměstnanci a personál vazební věznice	53
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů	58
Seznam zkratk	62

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila problematiku institutu vazby v trestním řízení zejména s ohledem na stabilní aktuálnost tohoto tématu, jak deklaruje četná judikatura. Vazba je jedním ze zajišťovacích institutů trestního procesního práva, který je považován za nejzazší zajišťovací prostředek, jehož aplikace je na místě teprve v okamžiku, kdy ostatní prostředky nevedou ke splnění sledovaného účelu. Vazební zajištění představuje pro obviněného velký zásah do jeho práv, zejména do práva na osobní svobodu.

V souvislosti s výkonem vazby je spojena nutnost dodržovat a respektovat zásadu presumpce nevinny, kdy je potřeba pohlížet na obviněného jako na nevinného až do vyslovení jeho viny pravomocným rozhodnutím příslušného soudu. V očích veřejnosti, zpravidla především v důsledku medializace, je často na osobou obviněnou nahlíženo spíše optikou presumpce viny a případné zprošťující rozhodnutí, kterým byla zbavena viny, je vnímáno zpravidla jako nekvalitní práce orgánů činných v trestním řízení. Nejen zahájení trestního stíhání, které má pro obviněnou osobu navíc difamující účinky, ale právě i s tím související případné vazební zajištění, je velmi závažným a citlivým zásahem do osobní svobody jedince, a proto vyžaduje explicitní právní úpravu včetně její aplikace. Přestože počet vazebně stíhaných osob výrazně poklesl v souvislosti s novelami trestního řádu, které rozšířily opatření, jimiž lze vazbu obviněné osoby nahradit, a nejsou tak intenzivním zásahem do osobní svobody, tak je dán legislativní a věcný prostor pro snížení počtu vazebně stíhaných osob.

Cílem práce je zpracování právního rámce vazebního zajištění obviněné osoby v průběhu trestního řízení, mimo rámec vazby vyhošťovací a vydávací, se zaměřením na možnosti nahrazení vazby a délky tzv. vazebního stíhání, a jeho možného zkrácení, při zachování všech požadavků kladených na smysl a účel vazby a trestního řízení. Neopomenuta byla i práva obviněných osob v rámci výkonu vazby s případnými sociálně psychologickými aspekty vazby v právním systému České republiky, a to se zohledněním aktuální judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá okolnostmi předcházejícími vazebnímu zajištění obviněné osoby v podobě jejího zadržení nebo zatčení orgány činnými v trestním řízení a s tím souvisejícími ústavněprávními zárukami osobní svobody včetně limitů jejich legitimního a zákonného prolomení.

Navazující, druhá, kapitola se zabývá materiálním vazebním právem. Po vymezení institutu vazby v trestním řízení jsou podrobeny zevrubné analýze konkrétní vazební důvody na základě platné a účinné právní úpravy a aktuální judikatury.

Třetí kapitola je zaměřena na formální vazební právo, které zahrnuje vazební zasedání, rozhodování o vazbě v přípravném řízení a řízení před soudem. Pozornost je zaměřena i na instituty nahrazující vazební zajištění obviněné osoby.

Poslední, čtvrtá, kapitola se vztahuje k samotnému průběhu výkonu vazby. Kromě práv a povinností obviněné osoby ve vazbě je pozornost zaměřena na stěžejní činnosti odborných zaměstnanců a vazebního personálu, jakož i na psychosociální dopady vazebně stíhané osoby.

1. Ústavněprávní záruka osobní svobody

V právním řádu České republiky je ústavněprávní hranice zásahů do občanských práv a svobod zakotvena v celé řadě právních norem. Primárně se jedná o Listinu základních práv a svobod, Ústavu a vyhlášené mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána, a k jejichž ratifikaci vyslovil Parlament souhlas.

Ústava České republiky, jež je právním předpisem nejvyšší právní síly, sice problematiku osobních svobod ve svých ustanoveních explicitně neupravuje, nicméně v čl. 3 a čl. 112 zmiňuje jako součást ústavního pořádku České republiky i Listinu základních práv a svobod, která se vymezením osobní svobody jednotlivce zabývá podrobně.

LZPS v čl. 8 mezi základní lidská práva a svobody zařazuje i právo na osobní svobodu. První odstavec čl. 8 poskytuje právní rámec, podle něhož je osobní svoboda zaručena. Tím, že zákonodárce pozitivně normuje, že „*osobní svoboda je zaručena*“, stanovuje tak závazek veřejné moci k vytvoření záruk její ochrany.

Právo na osobní svobodu je v duchu čl. 1 LZPS právem nezczizitelným, nezadatelným, nepromlčitelným a nezrušitelným.

Jedním z největších zásahů do osobní svobody je právě institut vazby, a to zejména proto, že dochází k omezení osobní svobody u osob, které dosud nebyly pravomocně uznány vinnými ze spáchání trestného činu.

V čl. 8 odst. 2 LZPS je zakotvena základní zásada řádného zákonného procesu, a to zásada stíhání jen ze zákonných důvodů. Výjimku ze zde stanoveného zákazu může stanovit pouze zákon, a to co se týče důvodu přípustnosti takového zásahu, tak i co do způsobu provedení takového zásahu. Na znění tohoto článku navazuje § 2 odst. 1 TrŘ, podle něhož nikdo nemůže být stíhán jako obviněný jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon.

Čl. 8 odst. 3 LZPS stanovuje podmínky nutné pro krátkodobé omezení osobní svobody zadržením obviněného či podezřelého, pro účely výslechu a případného předání soudu k rozhodnutí o vazbě.

Na tyto základní parametry možného prolomení osobní svobody navazuje právní úprava zakotvená v trestním řádu vztahující se k omezení svobody osoby podezřelé.

Podle § 75 TrŘ jestliže je dán některý z důvodů vazby, může policejní orgán obviněného zadržet. Je však povinen provedené zadržení státnímu zástupci bezodkladně ohlásit a předat mu opis protokolu, který sepsal při zadržení, i další materiál, který státní zástupce potřebuje, aby popřípadě mohl podat návrh na vzetí do vazby. Návrh musí být podán tak, aby obviněný mohl být nejpozději do 48 hodin od zadržení odevzdán soudu, jinak musí být propuštěn na svobodu.

Podle § 76 odst. 1 TrŘ osobu podezřelou ze spáchání trestného činu může, je-li tu některý z důvodů vazby, policejní orgán v naléhavých případech zadržet, i když dosud proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání. K zadržení je třeba předchozího souhlasu státního zástupce. Bez takového souhlasu lze zadržení provést, jen jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu předem nelze dosáhnout, zejména byla-li osoba přistižena při trestném činu nebo zastižena na útěku.

Osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, smí pak podle § 76 odst. 2 TrŘ omezit kdokoli, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazů. Je však povinen tuto osobu předat ihned policejnímu orgánu; příslušníka ozbrojených sil může též předat nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému z uvedených orgánů omezení osobní svobody bez odkladu oznámit.

Policejní orgán, který provedl zadržení, podle § 76 odst. 3 TrŘ zadrženou osobu vyslechne a o výsledku sepíše protokol, v němž označí místo, čas a bližší okolnosti zadržení a uvede osobní údaje zadržené osoby, jakož i podstatné důvody zadržení.

Podle § 76 odst. 4 TrŘ policejní orgán, který zadržení provedl nebo kterému byla odevzdána osoba přistižená při trestném činu, ji propustí bezodkladně na svobodu v případě, že bude podezření rozptýleno nebo důvody zadržení z jiné příčiny odpadnou. Nepropustí-li zadrženou osobu na svobodu, předá státnímu zástupci protokol o jejím výsledku s vyhotovením usnesení o zahájení trestního stíhání a další důkazní materiál tak, aby státní zástupce popřípadě mohl podat návrh na vzetí do vazby. Návrh musí policejní orgán podat bez odkladu, aby osoba zadržená podle tohoto zákona mohla být odevzdána soudu nejpozději do 48 hodin od tohoto zadržení; jinak musí být propuštěna na svobodu.

Nenařídil-li státní zástupce propuštění zadržené osoby na podkladě materiálů mu došlých, popřípadě po jejím opětovném výslechu, je povinen podle § 77 odst. 1 TrŘ odevzdat ji ve lhůtě 48 hodin od zadržení soudu s návrhem na vzetí do vazby. K návrhu připojí dosud získaný důkazní materiál.

Soudce je povinen podle § 77 odst. 2 TrŘ vyslechnout zadrženou osobu a do 24 hodin od doručení návrhu státního zástupce rozhodnout o jejím propuštění na svobodu anebo rozhodnout, že ji bere do vazby. O době a místě konání výslechu vyrozumí bezodkladně vhodným způsobem zvoleného nebo ustanoveného obhájce, pokud je dosažitelný a o jeho účast zadržená osoba požádala, a státního zástupce. Obhájce a státní zástupce se mohou výslechu zúčastnit a klást zadržené osobě otázky, avšak teprve tehdy, až jim k tomu soudce udělí slovo. Překročení doby 24 hodin od doručení návrhu státního zástupce na vzetí do vazby je vždy důvodem rozhodnutí o propuštění obviněného na svobodu.

Zadržená osoba má právo podle § 76b TrŘ zvolit si obhájce, mluvit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním již v průběhu zadržení. Zadržená osoba má dále právo na své náklady komunikovat prostřednictvím písemných sdělení nebo telefonu s osobou, kterou sama určí, je-li to technicky možné a pokud to okolnosti umožňují, zejména neohrozí-li to dosažení účelu trestního řízení nebo nebrání-li tomu zájem na ochraně oběti; tato komunikace podléhá kontrole. Zadržený cizinec má právo, aby byl o jeho zadržení vyrozuměn konzulární úřad státu, jehož je občanem, a právo na komunikaci s tímto konzulárním úřadem. Nemá-li zadržený cizinec dostatek finančních prostředků, komunikace s konzulárním úřadem se mu umožní bezplatně. O těchto právech je třeba zadrženou osobu poučit a poskytnout jí plnou možnost jejich uplatnění.

Zadržený podezřelý má právo požadovat, aby obhájce byl přítomen při jeho výslechu podle, ledaže je obhájce ve lhůtě 48 hodin, během které musí být rozhodnuto o podezřelé osobě, nedosažitelný.

Je-li dán některý z důvodů vazby a nelze-li osobě podezřelé ze spáchání trestného činu doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání a takovou osobu nelze předvolat, předvést nebo bez odkladu zadržet, vydá soudce na návrh státního zástupce příkaz k jejímu zadržení (§ 76a odst. 1 TrŘ). V případě, že tímto způsobem jedná osoba již obviněná ze spáchání trestného činu, tedy obviněného nelze předvolat, předvést nebo

zadržet a zajistit tak jeho přítomnost u výslechu, vydá v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce a v řízení před soudem předseda senátu příkaz, aby byl obviněný zatčen (§ 69 odst. 1 TrŘ).

Je-li příkaz k zadržení policejním orgánem realizován, je povinen jí neprodleně doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání, vyslechnout ji a s protokolem o jejím výslechu a dalším důkazním materiálem předat státnímu zástupci tak, aby státní zástupce mohl případně podat návrh na její vzetí do vazby do 48 hodin od zadržení; jinak musí být taková osoba propuštěna na svobodu (§ 76a odst. 4 TrŘ).

V případě realizace příkazu k zatčení policejní orgán, který obviněného na základě příkazu zatkł, je povinen ho podle § 69 odst. 5 TrŘ neodkladně, nejpozději však do 24 hodin, dodat soudu, jehož soudce příkaz vydal, nebo na místo umožňující tomuto soudu provést výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení; není-li to výjimečně možné vzhledem k nepředvídatelným okolnostem, musí být obviněný dodán nejpozději 24 hodin od zatčení jinému věcně příslušnému soudu. Nestane-li se tak, musí být obviněný propuštěn na svobodu.

Soudce soudu, který příkaz k zatčení vydal, pak musí obviněného podle § 69 odst. 6 TrŘ neprodleně vyslechnout, rozhodnout o vazbě a toto rozhodnutí oznámit obviněnému do 24 hodin od doby, kdy byl obviněný dodán na místo výslechu. Provádě-li výslech obviněného výjimečně jiný věcně příslušný soudce, jemuž byl obviněný dodán vzhledem k nepředvídatelným okolnostem, informuje o jeho výsledku soudce soudu, který příkaz k zatčení vydal. Tento soudce po získání informace o výslechu rozhodne o vazbě a své rozhodnutí oznámí prostřednictvím soudce provádějícího výslech obviněnému. Není-li obviněnému rozhodnutí o vazbě oznámeno do 24 hodin od doby, kdy byl dodán na místo výslechu, musí být propuštěn na svobodu. Obviněný má právo požadovat, aby obhájce byl přítomen při jeho výslechu, pokud je v uvedené lhůtě dosažitelný (Klimpl, 2017).

Právní úprava v trestním řádu proto zcela konvenuje s ústavněprávní úpravou vztahující se k institutu vazby v intencích čl. 8 odst. 5 LZPS, podle něhož: „*Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanoven zákonem a na základě rozhodnutí soudu.*“, jímž právě ponechává dostatečný prostor zákonné úpravě, tedy úpravě provedené trestním řádem. Vazbou, jakožto procesním úkonem, kterým se zajišťuje osoba

obviněná pro účely trestního řízení, se vždy vážně zasahuje do práv a svobod zaručených Listinou a Ústavou, a proto k takovému zásahu může dojít pouze z důvodů v zákoně stanovených a jen na podkladě rozhodnutí soudu.

2. Materiální vazební právo

Materiální vazební právo představuje vymezení podmínek, za kterých lze vzít obviněného do vazby. Materiální vazební právo náleží do oblasti práva procesního i přesto, že se jedná o souhrn hmotněprávních předpokladů k uvalení vazby, a proto není předmětem hmotněprávní úpravy.

2.1 Vazba jako institut trestního řízení

Růžička a Zezulová definují vazbu jako institut trestního řízení zajišťující obviněného na základě rozhodnutí soudu pro trestní řízení a výkon trestu (Růžička a Zezulová, 2004).

Mandák (1975) popisuje vazbu jako institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit nebo ztěžovat objasnění věci nepřípustným působením na prameny důkazů nebo konečně pokračovat v trestné činnosti.

Zeman (2010) uvádí, že vazba je spíše výjimečným opatřením, jež se ukládá mj. až při přihlédnutí k předpokládanému stupni nebezpečnosti pro společnost, očekávanému trestu atp. Dále autor pokračuje, že rovněž je třeba vzít do úvahy fakt, že ačkoli se jedná o omezení osobní svobody, stále aplikujeme presumpci neviny, jakožto jednu ze základních zásad trestního řízení, a proto nelze tedy automaticky spojovat vzetí do vazby s rozhodnutím o vině (Zeman, 2010).

Císařová a Čížová (1989) hovoří o vazbě jako o „*uvěznění obviněného během vyšetřování a později až do doby, kdy důvody vazby pominou.*“

„*Vazba je institutem trestního řízení, je to procesní úkon, kterým se zajišťuje osoba obviněného pro účely trestního řízení a výkon trestu*“ (Jelínek a kol., 2009).

Vazba je připuštěna pouze jako opatření fakultativní, což znamená, že nemůže nastat situace, při níž by byl soud, respektive soudce povinen vzít obviněného do vazby. Výjimkou jsou zvláštní druhy vazby, např. vazba vyhošťovací či vazba vydávací, které jsou za splnění zákonných podmínek obligatorní.

Vazba je nepochybně prostředkem „ultima ratio“ při zachování presumpce nevinny. Shodně v tomto směru konstatoval i Ústavní soud, podle něhož „Vazba představuje nezbytné omezení osobní svobody, u něhož platí princip presumpce nevinny, a smyslem tohoto omezení je umožnit orgánům činným v trestním řízení uskutečnění a ukončení tohoto řízení“ (srov. III. ÚS 271/96).

Základním předpokladem pro vzetí fyzické osoby do vazby je zahájení trestního stíhání takové osoby a skutečnost, že podle § 67 TrŘ dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením, zejména uložením některého z předběžných opatření, to vše při naplnění alespoň jednoho z důvodů vazby zakotvených pod písmeny a) až c) ustanovení § 67 TrŘ.

2.2 Vazební důvody

Předně je potřeba k vazebním důvodům konstatovat, že současná právní úprava upravuje důvody vazby jasně a taxativně a tato skutečnost by měla být zárukou toho, že nebude docházet k použití vazby v případech, které se s její povahou neslučují.

V našem právním systému se vazba považuje za fakultativní, což prokazuje slovo „smí“ v návěti ustanovení § 67 TrŘ, a rovněž slovní spojení v návěti ustanovení § 68 TrŘ „vzít do vazby lze“. Z tohoto plyne, že při splnění zákonných důvodů, pro které lze vzít obviněného do vazby, zde není žádná povinnost tak učinit.

Aby mohla být jakákoliv osoba vzata do vazby, musí dojít ke splnění specifických podmínek. První skupinu nutných předpokladů lze označit jako obecné předpoklady vazby, zatímco druhou jsou pak samotné důvody vazby dle § 67 písm. a), písm. b), písm. c) TrŘ. Obě skupiny předpokladů musejí být naplněny současně.

Základním předpokladem vazby je skutečnost, že ve vazbě může být držena pouze osoba obviněná, proti které je zahájeno trestní stíhání, a důvody jsou jasně odůvodněné. Trestní stíhání je zahájeno vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání a jeho oznámením obviněnému, zpravidla v podobě doručení opisu jeho písemného vyhotovení. Primárním předpokladem, že osoba může být vzata do vazby, je zahájení

trestního stíhání a postavení osoby, jako osoby obviněné. Jediný okamžik a fakt zahájení trestního stíhání má v trestním řízení význam (krom vazební otázky) především pro oblast dokazování, nutné obhajoby, kvalifikace skutku, atd.

Draštík (1997) uvádí, že do vazby nelze vzít osobu v jiném procesním postavení než obviněného, takže např. nelze uvalit vazbu na svědka.

V případě, že by usnesení o zahájení trestního stíhání (dříve označované jako sdělení obvinění) nemělo všechny zákonné předpoklady vyžadované ustanovením § 160 odst. 1 TrŘ, nebylo by jej možno považovat za zákonný způsob zahájení trestního stíhání, z čehož vyplývá, že by v tomto případě nebylo možné vzít osobu zákonným způsobem do vazby. O takové případy by se mohlo jednat například v situaci, kdy usnesení o zahájení trestního stíhání bude vykazovat chyby v popisu skutku, jež by umožňovaly jeho záměnu s jiným skutkem nebo v popisu skutku bude absentovat popis časového období a způsobeného následku. Pakliže taková situace nastane, a přesto je soudcem obviněný vzat do vazby, tak je nezbytné, aby ke stížnosti obviněného bylo rozhodnutí o vzetí do vazby zrušeno a obviněný ihned propuštěn na svobodu (k tomu srov. usnesení Krajského soudu v Brně, sp. zn. 9 To 370/97).

V souvislosti se zákonným požadavkem důvodnosti trestního stíhání vzniká celá řada důležitých otázek. První z nich se týká stupně podezření, který by měl být dán pro samotné zahájení trestního stíhání. Růžička uvádí, že ve škále různých stupňů podezření je nutné stanovit „*práh podezření dostatečný k zahájení trestního stíhání*“ (Růžička a Zezulová, 2004).

Na straně druhé je nutné respektovat, že není možné, aby již v počátku trestního řízení bylo dosaženo jistoty, že podezřelá osoba je pachatelem trestného činu a postačí proto vyšší stupeň pravděpodobnosti. Tento závěr je nutné učinit na základě důkladného zvážení konkrétních skutkových okolností.

K důvodnosti podezření ze spáchání trestného činu uvádí Draštík (1997): „*Vzetí obviněného do vazby musí být podloženo důvodností podezření ze spáchání trestného činu a jeho důvodnost je primární otázkou, kterou je třeba při rozhodování o vazbě řešit, zatímco otázka konkrétních skutečností opodstatňující v zákoně vymezené důvody vazby, je otázkou sekundární a nikoli naopak.*“

Zároveň je důležité, že soudce v přípravném řízení při rozhodování o vzetí vazby je povinen zkoumat odůvodněnost trestního stíhání. Je nutné vycházet z postavení státního zástupce a v postavení soudce v přípravném řízení. Státní zástupce, který je jakožto „dominus litis“ přípravného řízení povinen vykonávat dozor nad dodržováním zákonnosti v jeho průběhu, zodpovídá z podstaty svého postavení za přezkoumání zákonnosti a odůvodněnost usnesení o zahájení trestního stíhání. Naproti tomu soudce je vázán zákonem, podle něhož se důvodností trestního stíhání musí při rozhodování o vazbě obviněné osoby sám zabývat a je tudíž oprávněn k přezkumu odůvodněnosti trestního stíhání obviněného s tím rozdílem, že na rozdíl od státního zástupce nemá oprávnění rozhodnutí o zahájení trestního stíhání zrušit. Soudce však může konstatovat, že trestní stíhání je na podkladě předložených důkazů nedůvodné a návrh státního zástupce na vzetí obviněného do vazby nebude z těchto příčin akceptovat.

Dle Růžičky a Zezulové (2004) je důležité, že pokud je státnímu zástupci doručen spolu se spisovým materiálem i návrh policejného orgánu na vzetí do vazby, zkoumá a hodnotí nejen důvody vazby, ale i důvodnost trestního stíhání s tím, že se této povinnosti nemůže zprostit poukazem na fakt, že o vzetí do vazby rozhoduje v přípravném řízení soudce.

Logickým a nezbytným předpokladem pro to, aby mohla být osoba obviněná vzata do vazby, je tedy určité podezření ze spáchání daného trestného činu. Protože trestní řád blíže nespecifikuje obecné určení a míry nutného podezření, tak lze souhlasit s Růžičkou a Zezulovou (2004), podle nichž se musí jednat o takové podezření, které lze vyvodit „*podle logických pravidel lidského usuzování z faktických podkladů.*“

V této souvislosti je vhodné zmínit, že v otázce určení míry podezření právní úprava zaznamenala vývoj tzv. velkou novelou trestního řádu provedenou zákonem číslo 265/2001 Sb., která s účinností od 1. 1. 2002 z původního znění § 67 TrŘ „... jsou-li tu konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu,...“ změnila právní úpravu na „...jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava,...“. Tato legislativní změna zdůraznila skutečnost, že odůvodněná obava z jednání upřesněného pod písmeny a) až c) § 67 TrŘ může vyplynout nejen z konkrétního jednání osoby, proti které je vedeno trestní stíhání, ale i ze skutečností ovlivněných třeba i výlučně osobami jinými, což je okolnost pro obviněného značně obtížná.

Soud jako takový není státnímu zástupci v přípravném řízení nadřizen, je na něm zcela nezávislý a do jeho činnosti nemůže zasahovat, zejména nemůže jeho rozhodnutí zrušit ani nemůže trestní stíhání v přípravném řízení zastavit pro nedůvodnost. Sám soudce je tedy oprávněn rozhodnout, zda obviněného vezme do vazby či jej ponechá na svobodě, ale nepřísluší mu rozhodovat o důvodnosti trestního stíhání, jak bylo výše uvedeno.

Zkrácené přípravné řízení lze považovat za specifický způsob zahájení trestního stíhání, kde se trestní stíhání zahajuje tím, že je soudu doručen návrh státního zástupce na potrestání. Je možné vzít do vazby pouze osobu obviněnou, a to tedy až ve zjednodušeném řízení konaném před samosoudcem, nikoliv v samotném zkráceném přípravném řízení, neboť v této fázi není zahájeno trestní stíhání, jak vyplývá z ustanovení § 179f odst. 1, písm. a) TrŘ.

Rozhodnutí o vazbě, kterým je omezena osobní svoboda jednotlivce, je však vždy nezbytné v rámci uvedení konkrétních jednání či konkrétních dalších skutečností individualizovat v co největší možné míře a nespokojit se pak jen s obecným konstatováním existence důvodné obavy z toho či onoho vazebního důvodu (srov. IV. ÚS 137/2000).

Do vazby nelze podle § 68 odst. 2 TrŘ vzít obviněného, kterému hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující dvě léta (pro úmyslné trestné činy), resp. tři léta (u nedbalostních trestných činů). Vlivem tohoto omezení je značně zúžená možnost vzít obviněného, proti němuž před zahájením trestního stíhání bylo konáno zkrácené přípravné řízení.

Stanovení nejnižší možné horní hranice hrozícího trestu odnětí svobody patří k obecným podmínkám vazby. Obviněného nelze vzít v těchto případech do vazby, byť by splňoval veškeré další podmínky, pakliže nenastala některá ze skutečností předvídaných ustanovením § 68 odst. 3 TrŘ. Konstatovaná omezení se neuplatní v případech, jestliže obviněný a) uprchl nebo se skrýval, b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení, c) je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit, d) již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo e) již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

V praxi to tedy znamená, že i pro trestné činy, u kterých jinak trestní řád v ustanovení § 68 odst. 2 vazbu vylučuje, lze vzít obviněného do vazby, je-li shledána alespoň jedna ze skutečností předpokládaných ustanovením § 68 odst. 3 TrŘ pod písmeny a) až c).

Je důležité dbát na zásadu zdrženlivosti ve vazebních věcech při rozhodování o vazbě obviněného, ať už na samém začátku vzetí do vazby, či následném ponechání obviněného/obžalovaného ve vazbě. Důležitá je též šetrnost k právům obviněného.

Varvařovský (2007) ve svém článku uvádí, že v této souvislosti jsou kladeny na orgán rozhodující o vazbě zvýšené nároky na zdůvodnění případného vzetí do vazby, včetně logického a přehledného vysvětlení, ze kterých vyplývá důvodná obava, že obviněný bude jednat ve smyslu § 67 písm. a), písm. b), písm. c) TrŘ a tuto obavu nelze rozptýlit jiným vhodným opatřením, které by vazbu mohlo nahradit.

Při rozhodování o vzetí do vazby je nutné nejen splnění zákonných podmínek, ale je i povinností orgánů činných v trestním řízení propustit obviněného z vazby na svobodu vždy, když je zřejmé, že vzhledem okolnostem případu a jeho osobě, trestní stíhání nemůže vést k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody (Jelínek a kol., 2009).

2.2.1 Vazba útěková

Podle § 67 písm. a) TrŘ smí být vzat obviněný do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.

Důvod útěkové vazby nelze spatřovat v samotné skutečnosti, že obviněný může kdykoli opustit území České republiky, neboť svoboda pohybu je ústavně zaručena (čl. 14 LZPS) a z důvodu realizace tohoto základního práva není možno dovozovat existenci uváděného vazebního důvodu (sp. zn. ÚS 94/2000-n.).

Na druhou stranu podmínky k útěkové vazbě nemusí být pouze při zjištění konkrétních skutečností, které již prokazují záměr obviněného uprchnout či se skrývat, neboť v takovém případě by obviněný nejspíše byl uprchlým nebo skrývajícím se, avšak postačí určitý rozumný stupeň pravděpodobnosti domnívat se, že obviněný učiní pokus vyhnout se trestnímu stíhání útěkem či skrýváním se (Růžička a Zezulová, 2004).

Podle Vantucha u tohoto důvodu tzv. útekové vazby stačí existence kterékoli z okolností zde pouze příkladmo uvedených za podmínky, že konkrétní skutečnosti odůvodňují reálnou obavu, že obviněný uprchne, nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul. Dále autor uzavřel, že pod pojmem uprchne se zde rozumí útěk do ciziny a pod pojmem bude se skrývat rozumí soudní praxe ukryvání obviněného v tuzemsku (Vantuch, 2010).

Šámala et al. (2013) je názoru, že z jazykového a logického výkladu uvedeného zákonného ustanovení plyne, že jím zakotvený důvod vyhýbání se trestnímu stíhání spočívá alternativně v důvodné obavě, že obviněný uprchne, nebo v důvodné obavě, že se bude skrývat, přičemž důvodnost této obavy musí být založena jeho jednáním nebo dalšími konkrétními skutečnostmi, jejichž demonstrativní alternativní výčet zahrnuje skutkové podstaty nemožnosti zjištění jeho totožnosti, neexistenci jeho stálého bydliště anebo hrozbu vysokého trestu.

Mezi příklady, v rámci kterých lze dovést naplnění útekové vazby, patří situace, kdy orgány činné v trestním řízení všemi dostupnými prostředky nemohou zjistit totožnost obviněné osoby. Šámala et al. (2013) uvádí, že totožnost nelze hned zjistit, nemá-li obviněný u sebe nebo na dosažitelném místě žádné osobní doklady a ani mu nemůže potvrdit jeho totožnost věrohodná osoba.

V praxi se vyskytují velmi často případy, kdy obviněný nemá stále bydliště, případně nemá bydliště žádné a adresu trvalého pobytu má pouze formální na tzv. ohlašovně, tedy v sídle městského či obecního úřadu. Zákon zde správně abstrahuje od oficiálních termínů trvalé bydliště či trvalý pobyt, neboť není smyslem tohoto důvodu vazebně stíhat veškeré osoby, které nemají bydliště (jsou „bezdromovci“, byť tento pojem je myšlen v běžně užívaném pojmu, nikoliv v pojmu dle mezinárodního práva veřejného, kde je za tuto osobu považována osoba bez státní příslušnosti) nebo z různých důvodů dočasně migrují (např. z důvodu zaměstnání, léčebných pobytů či dovolených), ale jde o zajištění osob, které mění své bydliště, aniž by tyto skutečnosti řádně hlásili anebo by bylo obtížné vypátrávat jejich pobyt vzhledem právě k bezdomovectví (Vantuch, 2010).

Podle Vantucha (2010) za konkrétní skutečnost ve smyslu § 67 písm. a) TrŘ nelze považovat každou snahu o cestu do ciziny s platnými cestovními doklady nebo dočasné vzdálení se z místa bydliště či změnu zaměstnání, i když ji obviněný nenahlásil orgánům činným v trestním řízení.

Vantuch (2010) upřesňuje, že za reálně odůvodňující obavu ze stíhání nelze považovat ani trvalou změnu pobytu, pokud o ní obviněný informoval orgány činné v trestním řízení a sdělil jim i novou adresu.

Specifickým důvodem pro posuzování shledání vazby útěkové jsou okolnosti hrozby vysokého trestu, který reálně obviněnému hrozí v souvislosti s jeho trestním stíháním.

Vazba obviněného, kterému hrozí vysoký trest, je odůvodněna ve smyslu § 67 písm. a) TrŘ jen za předpokladu zjištění některé další konkrétní skutečnosti týkající se zejména osoby pachatele nebo okolnosti případu, které v souvislosti s předpokládanou citelnou sankcí obavu z útěku odůvodňují (srov. R 64/1992).

Hanuš (2004) ve svém článku uvádí, že shodně konstatoval i Ústavní soud, podle něhož samotná hrozba vysokého trestu není konkrétní skutečností zakládající obavu z jednání podle § 67 písm. a) TrŘ. Pokud by tomu tak skutečně bylo – což však trestní řád nepřipouští – muselo by – dovedeno ad absurdum – platit, že v jakémkoli případě hrozby vysokého trestu by u obviněného byla dána existence útěkového vazebního důvodu, a to bez nutnosti dalšího podrobnějšího zkoumání (srov. ÚS 8/2002).

Při posuzování naplnění zákonných podmínek pro omezení osobní svobody obviněného uvalením vazby je třeba vycházet ze stavu daného v době rozhodování soudu, nikoliv ze spekulací o naplnění těchto podmínek v budoucnu. Proto má-li být obviněný vzat do tzv. útěkové vazby z důvodu hrozby vysokého trestu, pak je především nezbytné, aby mu onen vysoký trest mohl být reálně uložen za spáchání trestného činu, pro nějž je aktuálně trestně stíhán, nikoli za spáchání jiného trestného činu, na nějž by skutek obviněného mohl být v budoucnu překvalifikován (srov. I. ÚS 356/2016).

Vantuch (2010) uvádí, že závěr, že obviněnému hrozí vysoký trest, nelze učinit jen na podkladě příslušné trestní sazby stanovené trestním zákonem na trestný čin, pro který mu bylo sděleno obvinění (zahájeno trestní stíhání), ale vždy je třeba zhodnotit konkrétní okolnosti rozhodné pro stanovení stupně nebezpečnosti činu pro společnost i poměry obviněného. Dále autor upozorňuje, a to je důležité, že je třeba brát v potaz nejen předpokládanou výši trestu, ale i to, zda takto stanovená výše trestu odůvodňuje obavu, že konkrétní obviněný uprchne nebo se bude skrývat.

Shodně v tomto směru konstatuje i Růžička a Zezulová, podle nichž je potřeba zjištění některé další konkrétní skutečnosti týkající se zejména osoby pachatele nebo okolnosti případu, které eventualitu útěku odůvodňují (Růžička a Zezulová, 2004).

Při úvahách o druhu a výši hrozby vysokého trestu se praxe, v kontextu rozhodovací činnosti Ústavního soudu, ustálila na tom, že tato podmínka je naplněna, pakliže je dán reálný předpoklad uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let (srov. III. ÚS 566/2003).

Kriticky se v tomto směru vyjádřil k praxi obecných soudů ve svém nálezu Ústavní soud, podle něhož se obecné soudy stále spokojují při aplikaci konkrétních skutečností a výkladu odůvodněných obav z útěku či skrývání se s odkazem na příslušnou trestní sazbu, aniž by docházelo ke konkretizaci předpokládaného trestu ve vztahu k okolnostem případu (srov. ÚS 3294/2009).

Podle Šámala et al. (2013) takový nesprávný výklad odporuje dikci zákona i smyslu předmětného vazebního důvodu, jelikož hrozba vysokého trestu musí teprve vést – na základě konkrétních skutečností – k důvodné obavě, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat.

Z důvodu uvedeného v ustanovení § 67 písm. a) TrŘ, konkrétně pro obavu z toho, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhnul trestu, lze vzít do vazby i osobu, která byla pravomocně odsouzena, a to nejen v případech, kdy to zákon výslovně stanoví (§ 265o odst. 2 TrŘ, § 282 odst. 2 TrŘ), ale i v řízení podle § 330 odst. 1 TrŘ o tom, zda se nařídí výkon podmíněně odloženého trestu (srov. R 7/1996).

Při shledání tohoto důvodu vazby je možné její nahrazení zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem (§ 73 TrŘ) nebo peněžitou zárukou (§ 73a TrŘ). U mladistvého obviněného je také možné jeho umístění v péči důvěryhodné osoby (§ 49 a § 50 ZSM).

V praxi se poměrně často vyskytují případy, kdy se obviněný bez omluvy nedostaví k hlavnímu líčení a zároveň nejsou splněny podmínky pro konání hlavního líčení v jeho nepřítomnosti. Sama skutečnost, že se obviněný nedostavil k hlavnímu líčení, ač byl řádně předvolán, neodůvodňuje konkrétní obavu, že se skrývá, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání, neboť zde zpravidla postačí předvedení obviněného (srov. R 8/1989).

2.2.2 Vazba koluzní

Koluzní vazba je oproti ostatním vazebním důvodům do značné míry specifickým institutem, zejména pro zákonem omezenou délku trvání, nemožnost využít některých institutů nahrazujících vazbu, nebo zpřísněný režim obviněného ve vazbě. Přesto i ohledně tohoto vazebního důvodu trestní řád stanovuje kumulativně několik podmínek, které nutně musí nastat, aby byl dán vůbec předpoklad toho, že obviněný smí být vzat do vazby (včetně fakultativnosti, subsidiarity a přiměřenosti vazby), přičemž i tak zůstává na uvážení vazebního soudu, zda obviněného vezme či nevezme do vazby (Šámal et al., 2013).

Mandák (1975) považuje koluzní vazbu pouze za důsledek přijetí teorie, podle níž by se stát měl sám postarat o zabezpečení správného provedení vyšetřování. Dále autor poukazuje na názor A. Zuckera o tom, že koluzní vazba je neudržitelná, nedůsledná, nadbytečná a navíc svádějící v praxi ke zneužití, a proto by měla být využívána důsledně, primárně pak by musela být užita nejen proti obviněnému, ale proti každému, kdo by se choval koluzním způsobem.

V každém případě je podle současné právní úpravy koluzní vazba dána pouze v případě důvodné obavy založené na konkrétních skutečnostech, že obviněný bude mařit zjištění skutkových okolností, důležitých pro objasnění věci. Ustanovení § 67 písm. b) TrŘ ani demonstrativně neuvádí formy koluzního jednání, toliko se omezuje na působení na svědky, spoluobviněné nebo jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, což může nabízet velký prostor pro úvahu soudu (Šámal et al., 2008).

V rámci koluzního jednání může docházet k přímému nebo zprostředkovanému ovlivňování dosud nevyslechnutých svědků či spoluobviněných s úmyslem mařit objasňování skutečností rozhodných pro trestní stíhání, a to např. podplácením svědků či spoluobviněných, přemlouváním těchto osob, aby nevypovídali pravdu, učiněním vzájemné dohody se svědky či spoluobviněnými, že budou vypovídat v rozporu se skutečností či dokonce vyhrožováním svědkům nebo spoluobviněným právě za účelem přizpůsobení jejich výpovědi ve prospěch obviněného.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí publikovaném pod sp. zn. 8 Tz 163/2000 rozšiřuje obecně pojatou skupinu dosud nevyslechnutých svědků nebo spoluobviněných i o svědky či spoluobviněné již vyslechnuté, neboť konstatoval, že „za dosud nevyslechnuté svědky ... je nutno považovat i svědky a spoluobviněné, kteří sice byli

vyslechnuti, ale jejichž výslech byl proveden tak, že protokol o této výpovědi není použitelný jako důkaz před soudem, nebo jejichž výslech byl proveden neúplně, nebo nebyl zaměřen na všechny okolnosti důležité pro rozhodnutí“.

Za dosud nevyslechnuté svědky a spoluobviněné, na které by mohl obviněný působit a mařit tak objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání ve smyslu ustanovení § 67 písm. b) TrŘ, je nutno považovat i svědky a spoluobviněné, kteří sice byli vyslechnuti, ale jejichž výslech byl proveden tak, že protokol o této výpovědi není použitelný jako důkaz před soudem, nebo jejichž výslech byl proveden neúplně, neboť nebyl zaměřen na všechny okolnosti důležité pro rozhodnutí (srov. R 44/2001).

Podle Šámala et al. (2013) vzhledem ke skutečnosti, že takové působení (ať již na dosud nevyslechnuté svědky či spoluobviněné či jiné maření) se musí zakládat na v zákoně nepřípustném jednání obviněného, nelze za takové jednání považovat např. připomenutí svědkovi jeho povinnosti mlčenlivosti podle § 99 TrŘ nebo jeho práva odepřít výpověď podle § 100 odst. 1, odst. 2 TrŘ, neboť tyto instituty jsou jednoznačně definovány v trestním řádu.

V souladu s rozhodnutím Ústavního soudu publikovaným pod sp. zn. II. ÚS 599/2001 je třeba svědky konkretizovat, byť není nutné jejich konkrétní jmenovité určení. Lze tedy shledat koluzní důvod vazby u obviněného i tehdy, když je zde konkrétními skutečnostmi odůvodněna obava, že obviněný bude působit na takovou osobu, byť dosud neztotožněnou, po které je vyhlášeno pátrání, a která proto nemohla být dosud předvolána jako svědek nebo proti ní dosud nebylo možno zahájit trestní stíhání.

Za jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání pak lze považovat pozměňování, padělání, ukrývání a ničení listinných či věcných důkazů nebo nepřípustné působení na znalce.

Za maření nelze nikdy považovat uplatňování zákonných práv obviněného na obhajobu, například odmítnutí vypovídat (srov. R 39/1968), popírání viny nebo i uvádění nepravdivých okolností, protože toto je právem obviněného. V těchto případech ani obviněný nepůsobí na osoby či věci, což je podmínkou koluzní vazby (srov. ÚS 113/1997-n).

Ústavní soud ve svém nálezu pod sp. zn. II. ÚS 138/1993 upřesnil otázku „konkrétních skutečností“ a uznal za možné, že za takovou konkrétní skutečnost můžeme považovat

situaci, kdy existuje zatím ještě nevyslechnutý svědek, který by mohl výrazně přispět k objasnění věci, a předchozí výslechy ostatních svědků nepřinesly žádné cenné poznatky ohledně spáchání trestného činu.

S tím souvisí i poté vyhlášený nález Ústavního soudu ve věci pod sp. zn. IV. ÚS 226/1996, ve kterém se vyslovil, že „konkrétní skutečnost“ musí být přesně odůvodněna a nepostačuje pouze obecné konstatování ohledně konkrétní skutečnosti a obecný odkaz na spisový materiál.

V praxi je při posuzování naplnění důvodů koluzní vazby důležitou otázkou, jestli stačí pouze faktická existence doposud nevyslechnutých svědků či spoluobviněných nebo jestli musí osoba obviněného na tyto osoby aktivně působit. Ústavní soud ve svém nálezu pod sp. zn. III. ÚS 424/2005 judikoval, že *„při zvažování koluzního důvodu vazby je možno přihlídnout i k celkové objektivní konstelaci, zahrnující nejen osobu pachatele, ale i všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, včetně stadia vyšetřování.“* Citovaný nález navazoval na rozhodnutí stejného soudu pod sp. zn. IV. ÚS 207/1999, v němž bylo konstatováno, že může jít o jen *„o takovou konkrétní skutečnost, nejen jestliže obviněný sám svým jednáním zavedl příčinu k obavě z koluzního jednání, ale existuje-li určitá objektivní konstelace ...“*.

Odůvodnění konkrétními skutečnostmi jen v podobě nejasných, mlhavých či konkrétními skutečnostmi nepodložených podezření ale nepostačuje. Na druhou stranu by bylo nelogické, aby se muselo vyčkávat, než nastane konkrétní skutečnost, neboť tím by byl koluzní vazební důvod popřen, protože jeho smysl spočívá právě v tom, aby se zabránilo takovému jednání obviněného.

V rozhodování obecných soudů je důležité, aby konkrétní skutečnosti hodnotily v celém jejich souhrnu a vyvarovaly se jejich selekci či zobecňování zejména v neprospěch obviněného. K naplnění koluzního vazebního důvodu postačovat pouhé domněnky či obavy. Navíc rozhodování o omezení svobody jednotlivce vazbou není v souladu s ústavním pořádkem, obsahuje-li jen všeobecné a obecné odůvodnění.

Pro shledání koluzní vazby tedy postačuje existence situace, kdy se dá objektivně konstatovat, že může dojít k nenávratnému ovlivnění vyšetřování koluzním jednáním obviněného. Určitou korekcí tohoto principu se může jevit zkrácení maximální délky koluzní vazby na tři měsíce, jak vyplývá z ustanovení § 72a odst. 3 TrŘ.

U koluzní vazby nepřichází v úvahu nahrazení vazby zárukou, dohledem, slibem, předběžným opatřením podle § 73 TrŘ nebo peněžitou zárukou podle § 73 písm. a) TrŘ (Šámal, 2013) s výjimkou osoby mladistvé (§ 49 a § 50 ZSM).

2.2.3 Vazba předstižná

Účelem předstižné vazby je ochranná izolace obviněného z důvodu bezpečnosti a ochrany společnosti před jeho možným a předpokládaným páčáním níže vymezené trestné činnosti.

Důvody pro shledání předstižné vazby podle § 67 písm. c) TrŘ jsou taxativně vyjmenovány a jedná se o obavu, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, vykoná trestný čin, který připravil, nebo vykoná trestný čin, kterým hrozil.

Tyto důvody vzhledem k jejich povaze přicházejí v úvahu pouze u trestných činů úmyslných. To plyne již z povahy uvedených důvodů, když opakovat je možné v tomto smyslu také jen úmyslnou trestnou činnost [shodně i Růžičky a Zezulové (2004)]. Předpokládá se tu bezprostřední nebezpečí další trestné činnosti.

Důvodem pro uvalení předstižné vazby je určitá predikce budoucí – tedy obava, pro jejíž odůvodnění zákon nemůže klást podobně přísná kritéria a míru pravděpodobnosti (nemusí být odůvodněna např. skutečným pokusem o opakování či dokonání, ale stačí existence konkrétních skutečností, ze kterých je možné vyvodit závěr, že v případě ponechání obviněného na svobodě, tak by se mohl chovat výše uvedeným způsobem).

Existence důvodu předstižné vazby podle § 67 písm. c) TrŘ bude závislá mj. na osobním postoji obviněného, jeho sklonech, návycích, na jeho aktuálním zdravotním stavu, rodinném zázemí a na prostředí, v němž se obviněný pohybuje. Tyto aspekty, jejichž přiměřené zhodnocení musí být z odůvodnění rozhodnutí seznatelné, nesporně mohou podléhat v čase změnám, což musí soud při rozhodování zkoumat i vzhledem k ustanovené § 71 odst. 1 TrŘ (Šámal et al., 2013).

Důležité je u toho typu vazby zákonem stanovena potřebou poměrně specifické míry konkretizace budoucího chování obviněného, respektive obavy z určitého jednání. Podle Mandáka (1975) u první alternativy předstižné vazby („*opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán*“) musí být obava, že obviněný při neuvalení vazby může páchat/spáchat stejnou trestnou činnost.

K problematice předstižné vazby se vyslovil Ústavní soud například v nálezu publikovaném pod sp. zn. I. ÚS 303/2001, v němž konstatoval, že soud musí patřičně odůvodnit uvalení předstižné vazby a nepostačí pouze obecné konstatování, že se obviněný v minulosti dopustil rozsáhlé trestné činnosti.

Existenci tohoto důvodu vazby je potřeba primárně shledávat z hlediska opakování stejné trestné činnosti, jako je ta, pro kterou je stíhán, tedy nebezpečí, že opakuje týž trestný čin nebo spáchá trestný čin téže povahy (srov. R 39/1995). Pokračování ve stíhaném trestném činu nebo udržování protiprávního stavu vyvolaného stíhaným trestným činem je vyloučeno s ohledem na ustanovení § 12 odst. 11 TrŘ.

Bez významu není v této souvislosti ani rozhodnutí Ústavního soudu vydané ve věci pod sp. zn. III. ÚS 620/2004, podle něhož *„obavu z opakování trestné činnosti stejného druhu lze vyvozovat z konkrétně popsaných znaků stíhané trestné činnosti, tj. z doby jejího trvání, rozsahu i způsobu provádění....“*

V dalších případech (druhém, třetím, čtvrtém) výčtu ustanovení § 67 písm. c) TrŘ je obava z budoucího možného chování uskutečňována již z povahy přisuzovaného mnohem užším způsobem než u předešlé a vztahuje se již ke konkrétnímu trestnému činu, o který se pokusil nebo který připravoval či kterým hrozil.

Zákonodárce zde úmyslně neuvedl „trestný čin“ ale „trestnou činnost“, čímž ve shodě s názorem Šámala et al. (2008) či Růžičky a Zezulové (2004) připustil uvalení vazby předstižné při obavě z budoucího možného spáchání nejen trestného činu stejné právní kvalifikace, pro kterou je stíhán, ale i trestných činů stejné povahy, tedy stejného druhu, např. trestné činy proti životu a zdraví, či trestným činům majetkové povahy (zpronevěra, podvod, apod.).

Naplnění podmínky „obavy, že obviněný dokoná čin, o který se pokusil“ se vztahuje pouze na naplnění skutkové podstaty stejného trestného činu, který ve věci, v níž se o vazbě rozhoduje, skončil ve stádiu pokusu. Stejně tomu bude i u „obavy, že obviněný vykoná čin, na který se připravoval,“ kdy v takovém případě skončilo jednání obviněného ve stádiu přípravy (Růžička a Zezulová, 2004).

Zvláštní místo zaujímá svou povahou vazba z „obavy, že obviněný dokoná trestný čin, kterým hrozil.“ Zde se jedná o takové trestné činy, u nichž je samotná hrozba znakem

trestného činu [§ 311 odst. 2 TrZ, § 324 odst. 1 TrZ, § 326 odst. 1 TrZ, § 352 odst. 1 TrZ, § 353 odst. 1 TrZ, § 354 odst. 1, písm. a) TrZ].

Tato poslední varianta je od předcházejících odlišná v tom, že se týká obavy ze spáchání jiného trestného činu, než ze kterého je obviněný obviněn (neboť samotné vyhrožování, za které je obviněn, je hmotněprávně dokonaným trestným činem), avšak tyto trestné činy jsou spolu nerozlučně spojeny (trestný čin vyhrožování spáchání konkrétního jednání a samotné spáchání tohoto stejného jednání).

Zavinění si tzv. předstižné vazby nemůže spočívat jen v dřívějším odsouzení trestně stíhaného, byť by šlo o trestný čin se stejnou právní kvalifikací, pro který byl později stíhán. Může však spočívat v tom, že se obviněný doznal k jednání naplňujícímu znaky trestného činu, pro který byl již dříve odsouzen, a to i tehdy, jestliže byl následně zproštěn obžaloby z důvodu, že se skutek jemu kladený za vinu nestal (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2015, sp. zn. 30 Cdo 827/2014).

Při rozhodování o vazbě u všech vazebních důvodů je nezbytné klást v první řadě důraz na existenci obecných vazebních podmínek a mít na mysli fakt, že vazbu lze uvalit pouze v případě, kdy nelze jejího účelu dosáhnout jiným opatřením. V případě absence některého z obecných předpokladů, i když jsou čistě formálně na první pohled splněny podmínky vazebního důvodu, tak soud rozhodne o uvalení vazby. Nejinak tomu je při posuzování důvodu vazby předstižné.

U předstižné vazby by bylo možné uvažovat o odpadnutí obavy z dalšího páčání trestné činnosti za situace, kdy by obviněný namísto vzetí do vazby byl monitorován elektronicky. Tento prostředek by měl nepochybně své limity použití a bude možný pouze u těch pachatelů, u kterých lze reálně předpokládat, že nebudou páchat další trestnou činnost. Obviněný by s použitím elektronického systému monitoringu musel udělit předem písemný souhlas a věděl by tak, že orgány činné v trestním řízení by mohly v případě spáchání trestné činnosti, za kterou je obviněn (nebo případně i jinou), zpětně zjistit, zda se v místě spáchání trestného činu nepohyboval obviněný.

Zavedením tohoto nástroje by opět mohl u některých obviněných odpadnout výkon vazby a byla by prohloubena zásada subsidiarity vazby.

3. Formální vazební právo

Pod pojmem formální vazební právo se rozumí právní úprava procesního postupu orgánů činných v trestním řízení a procesních úkonů obviněného v souvislosti s rozhodováním o vazbě. Stanovuje zejména pravomoc a příslušnost jednotlivých orgánů činných v trestním řízení k rozhodování o vazbě, procesní postup nezbytný k vzetí do vazby a procesní lhůty, po které může vazba trvat (Mandák, 1975).

3.1. Vazební zasedání

Institut vazebního zasedání byl do trestního řádu zaveden zákonem číslo 459/2011 Sb., kterým se mění zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, zejména vzhledem k nálezu Ústavního soudu, který byl publikován pod sp. zn. Pl. ÚS 45/2004 a dikci čl. 5 odst. 4 EÚLP. Zákonné parametry vazebního zasedání jsou upraveny v ustanovení § 73d až § 73g TrŘ a je spojen s realizací „práva obviněného být slyšen před rozhodnutím o vazbě“, vzhledem ke kontradiktornosti řízení (Herczeg, 2005).

Při rozhodování v přípravném řízení se vždy využije vazebního zasedání. V řízení před soudem se vazebního zasedání využije v případě, že je o vazbě rozhodováno mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání.

V případě, že se koná hlavní líčení nebo veřejné zasedání a obviněný se ho účastní, je možné rozhodnout o vazbě s přihlédnutím k potřebnosti z hlediska stanovených lhůt ve smyslu § 73d odst. 1 TrŘ. Ve vazebním zasedání je možné dále rozhodovat mimo případy uvedené výše, jestliže o to obviněný výslovně požádá nebo soud a v přípravném řízení soudce provedení vazebního zasedání považuje za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě.

Z ustanovení § 73d odst. 3 TrŘ vyplývá, že přestože obviněný výslovně požádal o vazební zasedání, nemusí se konat v následujících případech:

- a) obviněný se vazebního zasedání následně odmítl zúčastnit,
- b) obviněný byl slyšen k vazbě v posledních šesti týdnech a neuvedl žádné nové okolnosti, které by měly vliv na rozhodnutí o vazbě nebo je zřejmé, že tyto okolnosti nemohou mít vliv na změnu rozhodnutí o vazbě,
- c) zdravotní stav obviněného nedovoluje výslech,

d) obviněný byl propuštěn z vazby.

Ve smyslu § 73e TrŘ předseda senátu a v přípravném řízení soudce předvolá nebo případně nechá předvést obviněného k vazebnímu zasedání a vyrozumí o něm státního zástupce a obhájce. V případě, že se rozhoduje o vazbě zadrženého nebo zatčeného obviněného, vyrozumí se obhájce ve lhůtě 24 hodin, je-li obhájce dosažitelný vzhledem k příslušným lhůtám k rozhodnutí o vazbě.

V řízení před soudem se vazební zasedání koná za stálé přítomnosti všech členů senátu. Obviněný se vždy účastní vazebního zasedání, ale jehož účast lze též nahradit videokonferenčním zařízením. Při vazebním zasedání není nutná účast státního zástupce a obhájce. Vazební zasedání se koná bez účasti veřejnosti.

Průběh vazebního zasedání je popsán v ustanovení § 73g TrŘ, kdy nejdříve předseda senátu nebo určený člen senátu a v přípravném řízení soudce podá zprávu o stavu věci, poté podle povahy věci přednese návrh státního zástupce nebo žádost o propuštění z vazby obviněný nebo jeho obhájce. Dalším krokem je, že státního zástupce, obviněný a jeho obhájce přednesou svá vyjádření a případné návrhy na provedení šetření potřebného pro rozhodnutí o vazbě.

V případě nepřítomnosti některé z osob u vazebního zasedání, budou její vyjádření a návrhy předneseny na základě obsahu spisu. Přednesení návrhu ani vyjádření se k návrhu nelze považovat za důkazy (srov. R 40/1968-II.). Obsah předneseného návrhu i vyjádření k němu se zaznamená do protokolu o vazebním zasedání.

Šámal et al. (2013) uvádí, že následně předseda senátu (v přípravném řízení soudce) vyslechne obviněného ohledně všech okolností rozhodných pro rozhodnutí ohledně vazby. Výslech není oprávněna provádět jiná osoba, zejména tedy ne státního zástupce nebo obhájce, a to i kdyby o možnost provést výslech požádali.

Státního zástupce nebo obhájce mohou klást obviněnému otázky až po provedení výslechu obviněného předsedou senátu (samosoudcem nebo soudcem v přípravném řízení) a poté, až jim k tomu předseda senátu a v přípravném řízení soudce udělí slovo.

Otázky mohou být obviněnému kladeny také v zásadě k doplnění výpovědi nebo k odstranění neúplnosti, nejasnosti a rozporů; přihlíží se však ke specifické povaze vazebního zasedání i práva obviněného na osobní slyšení před rozhodnutím o vazbě.

Trestní řád nevyklučuje provádění důkazů v průběhu vazebního zasedání, byť se v praxi jedná o omezené dokazování, neboť primárně se dokazování provádí v hlavním líčení. Na dokazování prováděné ve vazebním zasedání se proto přiměřeně užije ustanovení o dokazování při hlavním líčení.

Na závěr vazebního zasedání je uděleno slovo k závěrečným návrhům státnímu zástupci, obhájci a obviněnému. Rozhodnutí se vždy vyhlásí ve vazebním zasedání. Toto ustanovení trestního řádu je provedením požadavků, které na rozhodnutí o vazbě klade nejen Listina v čl. 8 odst. 5, ale i Úmluva v čl. 5 odst. 1, písm. c), odst. 2, odst. 3.

3.2 Rozhodnutí o vzetí do vazby

Z ustanovení § 73b odst. 1, věta první, TrŘ, vyplývá, že o vzetí do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.

Růžička a Zezulová (2004) připomíná, že před účinností zákona číslo 558/1991 Sb., kterým se mění a doplňují trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství rozhodoval o vzetí do vazby prokurátor. Soud pak přezkoumával stížnost proti rozhodnutí prokurátora o vzetí obviněného do vazby.

Šámal et al. (2013) zmiňuje podmínky vzetí do vazby, které jsou:

- a) jde o obviněného, tedy osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání (§ 160 TrŘ),
- b) je tu některý z důvodů vazby (§ 67 TrŘ),
- c) vazba není vyloučena ustanovením § 68 odst. 2 TrŘ a
- d) vazba je v konkrétním případě adekvátním zajišťovacím opatřením.

Rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno konkrétními skutečnostmi, což se týká jak samotných důvodů vazby, tak i odůvodněnosti zahájení trestního stíhání.

Obecná úprava tohoto rozhodnutí je zakotvena v ustanovení § 68 odst. 1 TrŘ, které se aplikuje obecně na všechna rozhodování o vzetí do vazby s výjimkou rozhodnutí ve zvláštních případech vazby. V případě, že svoboda obviněného ještě nebyla omezena vůbec, anebo byla omezena trestněprávním opatřením (např. obviněný je na záchytné stanici, v psychiatrické léčebně), tak se toto ustanovení bude rovněž aplikovat. Zvláštní úpravou jsou pak obzvláště ustanovení § 77 odst. 2 TrŘ, kdy se ve spojení s § 68 odst. 1 TrŘ bere do vazby zadržená osoba. Tato úprava se bude týkat pouze přípravného řízení. Sice se jedná o ustanovení zvláštní povahy k ustanovení § 68 TrŘ, i přesto se v realitě

jedná o nejčastější případ vzetí do vazby. Dalším případem je rozhodování o vazbě zatčeného podle § 69 odst. 5 TrŘ.

Soud je povinen v odůvodnění usnesení o vzetí obviněného do vazby uvést, za jaký trestný čin je obviněný stíhán, procesní postupy předcházející vazbě, konkrétní důvody, pro které je obviněný brán do vazby. Zároveň soud musí vždy náležitě odůvodnit, proč soud nepřijal záruku, slib, nabídku dohledu, předběžné opatření či peněžitou záruku.

3.2.1 Rozhodnutí o vzetí do vazby v přípravném řízení

Soudce je v přípravném řízení oprávněn vzít obviněného do vazby pouze na základě návrhu státního zástupce. Příslušnost soudce se řídí ustanovením § 26 TrŘ, tedy příslušný je ten okresní soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který podal návrh na vzetí do vazby.

Návrh podává státní zástupce zpravidla na podnět policejního orgánu, podává-li jej sám, policejní orgán o tomto informuje. V případě, že by bylo potřebné obviněného před podáním návrhu vyslechnout, může požádat policejní orgán o jeho předvedení.

Před podáním návrhu na vzetí do vazby státní zástupce pečlivě zvažuje, jestli jsou dány všechny podmínky pro vzetí do vazby a zda je toto opatření nezbytné. Svá stanoviska uvede v návrhu a řádně je odůvodní.

Podle Růžičky a Zezulové (2004) je obsahem návrhu na vzetí do vazby:

- osobní údaje obviněného,
- stručný popis skutkových zjištění,
- trestný čin, pro nějž je obviněný stíhán,
- důvody vazby včetně jejich zákonného označení a pojmenování,
- stručné zhodnocení provedených důkazů,
- zdůvodnění proč nelze účelu vazby dosáhnout jiným způsobem,
- datum a čas zadržení,
- údaje o obhájci, má-li jej obviněný,
- osobní údaje spoluobviněných,
- jiné důležité skutečnosti (např. zdravotní stav obviněného).

Soudce je povinen zadrženou osobu vyslechnout do 24 hodin od doručení návrhu na vzetí do vazby. O této činnosti vyrozumí bezodkladně vhodným způsobem jak státního

zástupce, tak i ustanoveného či zvoleného obhájce, pokud ho obviněný má. Účast státního zástupce povinná není, avšak on sám zvažuje svoji účast zejména v případech, kdy se jedná o případ složitý nebo o případy, o nichž v prvním stupni po podání obžaloby rozhoduje krajský soud. Povinností soudce je pouze vyrozumět obhájce vhodným způsobem, tedy například oznámením jeho advokátní kanceláři. Rozhodovat o vazbě může však i v jeho nepřítomnosti, protože je vždy povinen dodržet zákonnou lhůtu 24 hodin.

Při rozhodování o vzetí do vazby je třeba obviněného seznámit jak s důvody zahájení trestního stíhání, tak i s důvody, pro něž je návrh na vzetí do vazby podáván. Způsob tohoto seznámení není trestním řádem předepsán.

Po výslechu soudce buď obviněného vezme do vazby na základě § 68 odst. 1 TrŘ nebo ho propustí na svobodu podle § 77 odst. 2 TrŘ. Podkladem pro propuštění ze zadržení na svobodu bude zejména nedůvodnost trestního stíhání, neshledání vazebních důvodů, popřípadě překročení možné lhůty pro zadržení. Vantuch (1998) uvádí, že při samotném výslechu může obhájce i státní zástupce klást otázky až po udělení slova soudcem.

Růžička a Zezulová (2004) uvádí, že usnesení, na základě kterého je obviněný vzat do vazby musí zejména obsahovat:

- a) označení soudu, který rozhodl o vzetí obviněného do vazby na návrh státního zástupce,
- b) přesné označení obviněného, aby byla vyloučena záměna s jinou osobou,
- c) výrok o vzetí do vazby s odkazem na některý z důvodů vazby podle § 67 TrŘ nebo podle § 68 odst. 3 TrŘ pro trestné činy uvedené v § 68 odst. 2 TrŘ,
- d) údaj ohledně doby, od které se vazba započítává,
- e) poučení o opravném prostředku.

3.2.2 Rozhodnutí o vzetí do vazby v řízení před soudem

V řízení před soudem rozhoduje o vzetí obviněného do vazby senát s výjimkou případů podle § 69 odst. 5 TrŘ, kdy o vazbě osoby zatčené rozhoduje po jejím výslechu soudce, kterému byl obviněný dodán. Návrh státního zástupce na vzetí obviněného do vazby zde není požadován, ale rozhodně není vyloučen. Samosoudce je oprávněn rozhodovat ohledně vzetí do vazby jen v případě řízení podle § 314a TrŘ a dále v případě

zjednodušeného řízení podle § 314b odst. 1 až odst. 3 TrŘ, § 314c odst. 1 TrŘ a § 314d odst. 2 TrŘ.

Ohledne rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby v řízení před soudem jsou obsahové náležitosti podobné, jako je tomu v přípravném řízení. Pro úplnost je nutno uvést, že jsou zde jisté odlišnosti související s absencí zadržení nebo zatčení obviněného či osoby podezřelé.

3.3 Nahrazení vazby jiným opatřením

Podle § 73 TrŘ a 73a TrŘ lze při shledání důvodů vazby předstižné a útěkové u dospělých pachatelů, respektive důvodů vazby u mladistvých pachatelů, při splnění dalších zákonných podmínek v některých případech nahradit vazební zajištění obviněné osoby jiným opatřením. Soud rozhodující o vazbě může namísto vzetí obviněného do vazby přijmout:

- a) záruku za další chování obviněného, kterou nyní může nabízet zájmové sdružení občanů uvedené v § 3 odst. 1 TrŘ nebo důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat obviněného,
- b) písemný slib, který může dát osobně jen obviněný,
- c) dohled probačního úředníka nad obviněným,
- d) předběžná opatření (§ 88b až 88o TrŘ),
- e) peněžitou záruku, kterou může složit obviněný nebo jiná osoba.

Tato opatření mohou nahradit vazbu, jak bylo výše uvedeno, jen u vazebních důvodů podle § 67 písm. a) a c), s výjimkou stanovenou v ustanovení § 73a odst. 1, věta druhá, TrŘ. Instituty nahrazující vazební zajištění lze uplatnit jednotlivě nebo v kombinaci kumulativně vedle sebe. Specifickou povahu mají předběžná opatření vyjmenovaná (§ 88c TrŘ), jež mohou nahradit vazbu také jen z důvodu uvedeného v ustanovení § 67 písm. a) nebo c) TrŘ, neboť mají povahu spíše preventivních opatření, jež směřují především k ochraně poškozeného, osob mu blízkých, k zabránění obviněnému v páchání trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení (Zeman et al., 2011).

Novelou trestního řádu provedenou s účinností od 1. 1. 2011 zákonem číslo 197/2010 Sb., kterým se mění zákon číslo 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona číslo 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších

předpisů, (zákon o cestovních dokladech), ve znění pozdějších předpisů, a zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, bylo upraveno zvláštní omezení spočívající v zákazu vycestování obviněného do zahraničí (srov. § 77a TrŘ). Na základě tohoto omezení je potom obviněný vyzván k vydání cestovního dokladu; nevydá-li ho, může mu být odňat. O zákazu vycestování do zahraničí může být rozhodnuto i v souvislosti s přijetím některého opatření nahrazujícího vazbu (Šámal et al., 2013).

Šámal et al. (2013) rovněž uvádí, že soudce, který rozhoduje o vzetí do vazby v přípravném řízení, vezme v úvahu povahu trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, osobu obviněného i konkrétní obsah nabízené záruky, slibu, dohledu probačního úředníka, předběžného opatření a peněžitě záruky, jakož i možnosti dosažení účelu vazby některou z těchto náhrad a na základě posouzení všech těchto okolností rozhodne, zda záruku, slib nebo peněžitou záruku přijme, anebo uplatní dohled probačního úředníka či uloží některé z předběžných opatření.

Státní zástupce může učinit vlastní návrh na přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu jediné v případě, že současně podá návrh na vzetí obviněného do vazby (přitom se může k uplatnění některého z těchto opatření také v návrhu na vzetí do vazby vyjádřit).

Rozhodne-li soudce o použití některé z těchto náhrad vazby, ponechá obviněného na svobodě, jinak rozhodne o vzetí obviněného do vazby (Šámal et al., 2013).

Po nabytí účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem číslo 265/2001 Sb., kterým se mění zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon číslo 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, je oprávněn rozhodnout o propuštění obviněného z vazby na základě náhrady vazby výše zmíněnými opatřeními v přípravném řízení i státní zástupce (srov. § 73b odst. 6, věta první, TrŘ).

Státní zástupce však nemůže rozhodnout o ponechání obviněného na svobodě v důsledku přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu, neboť to předpokládá zjištění důvodů vazby u obviněného, což může učinit jen soud. Nadále pak zůstává zachována možnost, aby k žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu, již státní zástupce v přípravném řízení nevyhověl a neakceptoval ani nabídku záruky, slibu

obviněného, peněžité záruky nebo možnost uplatnění probačního dohledu či některého z předběžných opatření (§ 71a, věta druhá, TrŘ, § 73b odst. 2, věta druhá, TrŘ), rozhodl o přijetí některého z těchto opatření soud (soudce nebo senát ke stížnosti podané proti usnesení soudce) a v důsledku toho propustil obviněného z vazby na svobodu.

O uložení některých předběžných opatření (srov. § 88m odst. 2 TrŘ) může státní zástupce i sám rozhodnout. V ostatních případech tak může učinit pouze soudce na návrh státního zástupce (§ 88m odst. 3 TrŘ).

V řízení před soudem přísluší rozhodování o přijetí opatření nahrazujících vazbu jen soudu (srov. § 181 odst. 2 TrŘ).

3.3.1 Nahrazení vazby zárukou

Podle § 73 odst. 1, písm. a) TrŘ může záruku poskytnout jednak zájmové sdružení občanů (např. odborové organizace, občanská sdružení, církve, nebo náboženské společnosti) nebo i důvěryhodná osoba, která je schopna příznivě ovlivňovat chování obviněného. Taková schopnost je podmíněna existencí určitého vztahu (např. rodinného, pracovního) mezi těmito dvěma osobami. S ohledem na své procesní postavení však nemůže být takovou osobou obhájce obviněného (srov. R 34/2004), mohl by jí však být advokát, který není obhájcem obviněného (srov. ÚS 35/2006-n.). Podle názoru Růžičky a Zezulové (2004) důvěryhodnou osobou může být například vychovatel v internátu pro učně, vedoucí zaměstnanec nadřízený obviněnému, rodiče nebo jiný příbuzný mladistvého apod.

Podmínky nahrazení vazby zárukou za další chování obviněného však nebudou zpravidla splněny u nabídky rodičů mladistvého, kteří měli s jeho výchovou závažné problémy, jež mimo jiné vyústily i ve spáchání trestné činnosti (srov. R 51/1995).

Tyto subjekty dále musí převzít záruku i za to, že obviněný se na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a že vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu. Samotná záruka by měla obsahovat výčet konkrétních opatření, která budou uplatňována proti obviněnému.

Důvěryhodná osoba musí být schopna příznivě ovlivňovat chování obviněného, což si musí soud před rozhodnutím podle § 73 odst. 1, písm. a) TrŘ náležitě ověřit.

V souladu s ustanovením § 73 odst. 2 TrŘ bude ten, kdo nabízí poskytnutí záruky dle § 73 odst. 1, písm. a) TrŘ, soudem či v přípravném řízení státním zástupce seznámen s podstatou obvinění a se skutečnostmi, ve kterých je shledáván důvod vazby. K takovému seznámení může dojít až ve chvíli, kdy bude vůbec přicházet v úvahu nahrazení vazby zárukou. Je rovněž na místě uvést, že přijetí nabízené záruky je fakultativní a soud nebo státní zástupce při rozhodování o přijmutí záruky musí vzít v potaz povahu stíhané trestné činnosti, osobu obviněného a rovněž konkrétní opatření, které záruka nabízí.

Pakliže tedy orgán rozhodující o vazbě považuje záruku vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečnou, tak ji přijme.

3.3.2 Nahrazení vazby písemným slibem

Podle § 73 odst. 1, písm. b) TrŘ může obviněný soudu dát písemný slib, že povede řádný život a že se nedopustí trestné činnosti. Slib, že povede řádný život, musí dát přímo obviněný, a to písemně. Slib může být sepsán vlastnoručně, na psacím stroji, na počítači apod., ale vždy musí být vlastnoručně podepsán obviněným. Není možné, aby ho za obviněného podepsala jiná osoba, např. obhájce, což však nevylučuje, aby písemný slib sepsal obviněný za pomoci obhájce nebo jiné osoby.

Slib může být samostatným podáním nebo může být vtělen do žádosti o propuštění z vazby na svobodu nebo do stížnosti proti usnesení, jímž by obviněný vzat do vazby (Růžička a Zezulová, 2004).

V praxi je možné, že obviněný složí slib již při rozhodování o vzetí do vazby, a pokud toto soudce akceptuje, do vazební věznice se vůbec nedostane. Slib je jistou výhodou oproti záruce, protože ta se s ohledem na 24 hodinovou lhůtu pro rozhodnutí soudu o vzetí do vazby většinou nestihne zrealizovat a bývá tak navrhována až po určité době, kdy je již obviněný vazebně zajištěn.

Písemný slib musí obsahovat vyjádření obviněného, že:

- povede řádný život, zejména že se nedopustí žádné trestné činnosti,
- na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu,
- vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a
- splní povinnosti a dodrží omezení, která mu soud uloží.

Soud předtím, než přijme slib obviněného, musí pečlivě zvážit všechny okolnosti týkající se případu a osoby obviněného důležité z hlediska, zda je možno považovat slib za dostatečný. Skutečnosti, že škoda, již měl obviněný způsobit trestným činem, je velkého rozsahu, obviněný není výdělečně činný, je bez prostředků a trestné činnosti se měl dopouštět na různých místech republiky, výrazně zpochybňují takový slib (srov. R 29/1993).

V rámci písemného slibu může však soud (či státní zástupce v přípravném řízení, byl-li obviněný vzat soudem do vazby) uložit ještě další povinnosti (příkazy k určitému chování) či omezení (zákazy určitého chování) vyplývající z trestního řádu.

Šámal et al. (2013) k tomu uvádí, že přijetí slibu je fakultativní; záleží tu jak na osobě obviněného, kde bude soud hodnotit především jeho způsob života, vztahy v rodině, jeho zdravotní stav, je-li zaměstnán, vztahy na pracovišti apod., tak i na povaze dané trestní věci (např. okolnostech spáchání činu a jeho následcích, způsobu provedení činu, pohnutce trestné činnosti, to, jak přísný trest hrozí obviněnému v případě, že bude uznán vinným, apod.).

3.3.3 Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka

Dohled probačního úředníka je upraven především v ustanovení § 73 odst. 1, písm. c), odst. 3 TrŘ a v ustanovení § 27b odst. 1, písm. a) TrŘ v návaznosti na zákon číslo 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Vantuch (2003) ve svém článku uvádí, že rozhodující orgán musí vzít ohled na osobu obviněného a na povahu projednávaného případu při rozhodování o možnosti nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. V případě, že je dohled vysloven, je obviněný povinen plnit povinnosti stanovené v ustanovení § 73 odst. 3 TrŘ, tedy dostavit se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi a měnit místo pobytu jen s jeho souhlasem. Dále je povinen podrobit se omezením, která byla stanovena ve výroku rozhodnutí, které mají za úkol zabezpečit, aby se nedopustil další trestné činnosti a nemařil průběh vyšetřování.

Tato omezení na rozdíl od výše zmíněných povinností musí být zmíněna ve výroku rozhodnutí a mohou trvat maximálně po dobu trvání důvodů vazby, což je třeba v odůvodnění rozhodnutí výslovně vyjádřit (Růžička a Zezulová, 2004).

Účelem dohledu je sledování a kontrola chování obviněného, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti a dále odborné vedení a pomoc obviněnému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

Jak již vyplývá z Metodického postupu Probační a mediační služby ČR v oblasti nahrazení vazby dohledem probačního úředníka, orgán rozhodující o vazbě může komunikovat s Probační a mediační službou ještě před samotným rozhodnutím o náhradě vazby dohledem a vyžádat si tzv. Stanovisko probační a mediační služby k nahrazení vazby dohledem probačního úředníka, které by mělo obsahovat především doporučení pro uložení dalších povinností a omezení ve smyslu § 73 odst. 3 TrŘ. Soud může zároveň požádat probační a mediační službu o vyhotovení podrobně zprávy před rozhodnutím.

Činnost probačního úředníka po rozhodnutí o nahrazení vazby dohledem může vycházet z podnětu a iniciativy obviněného, který se sám dostaví s daným rozhodnutím nebo je dané rozhodnutí probační a mediační služby zasláno orgánem, který rozhodl o nahrazení vazby a probační a mediační služba následně obviněného pozve k úvodní konzultaci. Důležité informace probační a mediační služba obdrží od vazební věznice formou tzv. hlášenek v případě propuštění obviněného z vazby za současného nahrazení vazby dohledem.

V případě uložení dalších povinností a omezení je probační a mediační služba oprávněna v jejich mezích zpřesňovat a případně blíže specifikovat. Výstupem probační a mediační služby informující soud je tzv. Zpráva o výkonu dohledu náhrady vazby dohledem. V případě porušení povinností uložených obviněnému je probační a mediační služba povinna informovat orgán, který v dané fázi o vazbě rozhoduje.

Dohled probačního úředníka se jeví jako adekvátní opatření v případě trestního řízení vedeném proti mladistvému. Mladistvý může získat objektivní pohled na svůj čin (samozřejmě při zachování presumpce nevinny), uvědomit si následky protiprávního jednání a přijmout za ně odpovědnost. Včasnost tohoto opatření probačního úředníka hraje zásadní roli, protože může mladistvému pomoci v tomto složitém období života, a pokusit se jej naučit řádným sociálním návykům a předcházet tím opakovanému páčání trestných činů.

3.3.4 Předběžná opatření

Institut předběžných opatření byl do trestního řádu zaveden s účinností od 1. 8. 2013 a znamená pro obviněné osoby další možnost, jak nahradit hrozící vazební zajištění. Zároveň byla tímto institutem posílena zásada zdrženlivosti a přiměřenosti, na kterých je institut vazby vybudován.

Potřebnost tohoto institutu podporuje důvodová zpráva k zákonu číslo 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), v níž se uvádí, že je třeba zavést institut předběžných opatření, zejména s ohledem na špatnou a nedostatečnou efektivitu dosavadních opatření nahrazujících vazební zajištění obviněné osoby.

Podle § 88b odst. 2 TrŘ, které prakticky kopíruje dikci ustanovení § 67 písm. c) TrŘ, jsou tato opatření využitelná právě při rozhodování o předstižné vazbě, byť některá odborná literatura výslovně uvádí i použitelnost předběžných opatření i vůči vazebnímu důvodu podle § 67 písm. a) TrŘ (Šámal et al., 2013).

Dle názoru Jelínka (2013) předběžná opatření pevně vymezují okruh povinností, které je možné obviněnému uložit v průběhu trestního řízení, a to již od zahájení trestního stíhání až do právní moci rozhodnutí soudu, kterým řízení končí.

Předběžná opatření lze uložit jen za podmínek uvedených v ustanovení § 88b až § 88o TrŘ. V podstatách je možné konstatovat, že předběžná opatření lze uložit:

- pouze obviněnému,
- za podmínky, že trestní stíhání obviněného je důvodné,
- z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností plyne důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, anebo dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo který připravoval nebo kterým hrozil,
- uložením opatření se sleduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, jako je život, zdraví, svoboda a lidská důstojnost poškozeného, který je fyzickou osobou, osob mu blízkých nebo ochrany zájmů společnosti, a
- účelu předběžného opatření nelze dosáhnout jinak.

Předběžným opatřením může být obviněnému uložen:

- zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky,
- zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí,
- zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,
- zákaz vycestování do zahraničí,
- zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti,
- zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,
- zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, nebo
- zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti.

Šámal et al. (2013) uvádí, že o uložení předběžných opatření zákazu styku s určitými osobami, zákazu přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti, zákazu užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky a zákazu her a sázek rozhoduje usnesením předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce. O uložení ostatních předběžných opatření rozhoduje usnesením předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce (§ 88m odst. 2, odst. 3 TrŘ).

O zrušení či změně uloženého předběžného opatření rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo na návrh státního zástupce soudce. Může též rozhodnout o uložení jiného předběžného opatření, je-li to podle povahy věci a okolností případu nezbytné a jsou-li splněny podmínky pro jeho uložení (§ 88n odst. 2 TrŘ). Obviněný má právo kdykoli žádat o zrušení předběžného opatření. O takové žádosti musí předseda senátu nebo v přípravném řízení státní zástupce bez zbytečného odkladu rozhodnout. Byla-li žádost zamítnuta, může ji obviněný, neuvede-li v ní nové důvody, opakovat až po uplynutí tří měsíců od právní moci rozhodnutí (§ 88n odst. 3 TrŘ)

Důsledkem porušení povinností uložených předběžným opatřením obviněnému je podle § 88o TrŘ:

- uložení pořádkové pokuty podle § 66 TrŘ,
- uložení jiného druhu předběžného opatření, nebo
- vzetí obviněného do vazby za podmínek stanovených trestním řádem.

3.3.5 Nahrazení vazby peněžitou zárukou

V případě, že je dán vazební důvod podle § 67 písm. a) nebo c) TrŘ je možné vazbu nahradit peněžitou zárukou podle § 73a TrŘ, pokud ji orgán rozhodující o vazbě přijme, ve výši, jež určil. Peněžitou záruku však nelze uplatnit ve striktně vymezených případech stíhání pro trestné činy uvedené v ustanovení § 73a odst. 1 TrŘ, kdy se jedná o nejzávažnější trestné činy. Právní úprava peněžitě záruky (tzv. kauce) navíc navazuje na čl. 5 odst. 3, poslední věta, EÚLP.

Nahrazení vazby peněžitou zárukou přichází v úvahu také u obviněných cizinců, u nichž nahrazení vazby jiným prostředkem je často problematické. Právní úprava nevylučuje, aby peněžitá záruka byla přijata i vedle jiných institutů nahrazujících vazbu. V praxi se opatření, kterými lze nahradit vazbu, zpravidla kumulují.

Šámal et al. (2013) uvádí, že složení peněžitě záruky se rozumí složení peněžitě částky v hotovosti v pokladně soudu nebo její poukázání na účet soudu. Při podání peněz na poštu (při zaslání poštovní poukázkou) je složením záruky až okamžik, kdy peníze jsou připsány na účet soudu.

Se souhlasem obviněného může peněžitou záruku složit i jiná osoba, která však musí být soudem, a v přípravném řízení státním zástupcem nebo soudcem, seznámena ještě před přijetím této záruky s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledán důvod vazby, aby mohla náležitě zvážit, zda peněžitou zárukou za obviněného složí. Souhlas musí mít písemnou formu anebo musí být učiněn ústně do protokolu. Udělit jej může výhradně obviněný, a to i pokud se jedná o mladistvého nebo o osobu zbavenou způsobilosti k právním úkonům. Tento souhlas nemůže být nahrazen ani souhlasem obhájce obviněného (Růžička a Zezulová, 2004).

Podle § 73a odst. 2, písm. a), písm. b) TrŘ je orgán rozhodující o vazbě oprávněn rozhodnout na návrh obviněného nebo osoby, která nabízí složení peněžitě záruky, že přijetí peněžitě záruky je přípustné a zároveň určit výši a způsob složení peněžitě záruky. Při určování výše kauce přihlíží zčásti k majetkovým poměrům obviněného nebo osoby, která peněžitou zárukou skládá a dále i k povaze a závažnosti trestného činu,

pro který je obviněný stíhán. Druhou variantou rozhodnutí je nepřijetí peněžní záruky vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu.

V případě, že se obviněný, jehož vazební zajištění bylo nahrazeno přijetím kauce, dopustí jednání, které spočívá v tom, že

- a) uprchne, skrývá se nebo neoznámí změnu svého pobytu, a znemožní tak doručení předvolání nebo jiné písemnosti soudu, státního zástupce nebo policejního orgánu,
- b) zaviněně se nedostaví na předvolání k úkonu trestního řízení, jehož provedení je bez jeho přítomnosti vyloučeno,
- c) opakuje trestnou činnost nebo se pokusí dokonat trestný čin, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo kterým hrozil, nebo
- d) se vyhýbá výkonu uloženého trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu nebo výkonu náhradního trestu odnětí svobody za peněžité trest,

rozhodne soud, a v přípravném řízení státní zástupce, o připadnutí peněžité záruky státu.

Orgán činný v trestním řízení rozhodne usnesením, které je jedním z rozhodnutí o vazbě, a proti kterému je přípustná stížnost. Je potřeba doplnit, že o rizicích, pro něž může peněžité záruka připadnout státu, je obviněný vždy orgánem činným v trestním řízení poučen ještě předtím, než byla kauce přijata.

Růžička a Zezulová (2004) v tomto ohledu shodně uvádí, že upozornění musí být realizováno před složením peněžité záruky a bude zpravidla součástí usnesení o přijetí peněžité záruky.

Trestní řád upravuje samozřejmě možnost zrušení nebo změny výše peněžité záruky, a to jak na návrh obviněného nebo osoby, která záruku složila nebo i bez návrhu. Změnu nebo zrušení peněžité záruky provede usnesením soud nebo státní zástupce, který v době tohoto rozhodnutí řízení vede. Dojde-li ke zrušení peněžité záruky, vrátí se peněžní prostředky tomu, kdo je složil, včetně všech případných výnosů, zpravidla v podobě úroků.

Rozhodne-li soud o zrušení peněžité záruky nebo o jejím připadnutí státu, přezkoumá zároveň, zda nejsou dány důvody pro rozhodnutí o vzetí do vazby, a případně provede potřebné úkony.

Nerozhodne-li soud jinak, peněžitá záruka trvá u obviněného odsouzeného k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu do doby nástupu k výkonu trestu nebo do zaplacení peněžitého trestu a nákladů trestního řízení. Nezaplátí-li obviněný trest nebo náklady trestního řízení ve stanovené lhůtě, použijí se prostředky z peněžitě záruky k jejich úhradě.

4. Výkon vazby

Samotný výkon vazby je upraven zejména zákonem číslo 293/1993 Sb., o výkonu vazby, jež je hlavním legislativním pramenem, podle něhož se od přijetí k výkonu vazby do věznice až do propuštění řídí životy obviněných. Ke konkretizaci této právní normy byla vydána vyhláška Ministerstva spravedlnosti číslo 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. Tyto právní normy primárně vymezují podmínky života obviněných ve vazebních věznicích a poměrně zevrubně jsou upravena jejich práva a povinnosti, základní vybavení cely, předvádění nejen k úkonům trestního řízení, stravování, vystrojování, ale i péče o zdraví, zajištění hygienických, sociálně-kulturních, rodinných a dalších potřeb

Výkon vazby je podle zákona o výkonu vazby realizován ve vazebních věznicích nebo ve věznicích, kde jsou za tímto účelem zřízena oddělení výkonu vazby. Věznice jsou spravovány Vězeňskou službou České republiky, která při výkonu vazby podle potřeby dále spolupracuje s dalšími státními institucemi, orgány územní samosprávy, ale i nevládními organizacemi či občanskými sdruženími apod.

Ve vazebních věznicích jsou nejčastěji umístěni ti obvinění, u nichž byla soudem shledána vazba předstižná a útěková. Obvinění, u nichž byla shledána vazba koluzní, jsou podrobena zvýšeným omezujícím opatřením, která směřují k zamezení ovlivňování průběhu trestního řízení. Tato vazba může být obviněnému uložena nejdéle na dobu tří měsíců, pakliže nebylo zjištěno, že obviněný koluzně jednal. Obviněný s koluzní vazbou musí strpět následující omezení:

- nesmí užívat telefon (omezení se nevztahuje na kontakt s právním zástupcem),
- pošta těchto obviněných je kontrolována orgány činnými v trestním řízení, které mají na kontrolu čtrnáctidenní lhůtu,
- nelze umístit tohoto obviněného na oddělení vazby se zmírněným režimem a na cely, kde jsou obvinění s útěkovou či předstižnou vazbou,
- podmínky návštěvy obviněné osoby určuje orgán činný v trestním řízení, který dohlíží nad průběhem vyšetřování (nejčastěji státní zastupitelství). Pokud se tento orgán nevyjádří, návštěva nesmí být bez jeho souhlasu uskutečněna. Tyto

návštěvy jsou často konány za účasti policejního komisaře, který celý rozhovor odposlouchává.

4.1 Psychosociální dopady umístění obviněného do vazby

Umístění obviněného do výkonu vazby má negativní důsledky nejen pro uvězněného, ale také pro jeho nejbližší. Rodina obviněného může být postižena sociální stigmatizací v nejrůznějších podobách. Dále mohou trpět nedostatkem finančních prostředků. Především však citové strádání způsobené absencí jednoho z rodičů je patrné u dětí.

Pro obviněného je důležitá podpora jeho nejbližších, aby zvládnul výkon vazby bez ohledu na jeho zakončení a na výsledek trestního řízení. Obzvláště u prvovězňených se jedná o nesmírnou psychickou zátěž, která je na obviněnou osobu kladena. Vysledovat lze časté adaptační potíže, které se mohou projevit změnou afektivity v podobě nerovnováhy psychiky a reakce – tzv. „vazební reakcí“ (Černíková a Sedláček, 2002).

Potíže s počáteční orientací prvovězňeného vyčerpávajícím způsobem popisuje Hála (2006), když uvádí, že *„Uvězněním je tedy člověk konfrontován s řadou problémů vyplývajících ze ztráty svobody, postavení, majetku, důstojnosti, nezávislosti, bezpečnosti i osobních vztahů včetně sexuálních. Téměř veškeré jeho soukromí je (v současných českých podmínkách výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody) zničeno neustálou fyzickou blízkostí dalších (cizích) osob. Vězeňské předpisy a zaběhlá rutina konkrétního vězení ho nutí ke konformismu. Jeho život je omezen materiální i sociální izolací.“*

Z výše uvedeného vyplývá přítomnost závažných psychotraumatických stresorů během vazebního uvěznění. Nejzávažnější jsou dle Hanuše (2005) zejména:

- nejistota výsledku soudního rozhodnutí,
- nejistota o situaci v soukromém zázemí,
- izolace od rodiny a přátel,
- nucená socializace v malém prostoru s cizími lidmi,
- nejistota ve schopnosti a věrohodnost obhájce,
- změna životního režimu,
- ztráta sebevědomí,
- ztráta možnosti ovlivňovat svůj životní styl,
- omezení fyzického pohybu,

- kriminální a násilné jednání spoluvězňů,
- ztráta libida.

Podle Štěrby (2007) je adaptace obviněného na podmínky věznice a vyrovnání se s působením stresorů závislá především na osobnosti obviněné osoby, podmínkách věznice, na předchozích zkušenostech, na sociální situaci před nástupem do vazby a na zdravotním stavu.

Černíková a Sedláček (2002) k tomu uvádí, že pouze malá část obviněných se dokáže uspokojivě adaptovat na podmínky výkonu vazby.

„Reakce na zátěžovou situaci vyplývající z výkonu vazby jsou různé, oscilují mezi agresí a různými formami úniků. Obecně můžeme reakci na vazební uvěznění bez nadsázky označit jako krizi. Jádrem krize z uvěznění je deformovaný, odchýlný a nezřídka i náhradní způsob uspokojování potřeb, a to jak primárních (biologických), tak naprosté většiny sekundárních (psychologických a sociálních). Lze konstatovat, že silnou zátěží je nejprve prvotní šok po nástupu do věznice, a dále pak zejména deprivace, tj. strádání“ (Fischer, 2006).

Mezi nejzávažnější negativní sociální důsledky uvěznění patří například:

- narušení rodinných vazeb,
- narušení pozitivních sociálních vazeb,
- sociální stigmatizace (tj. nálepka pobytu ve vězení),
- ztráta zaměstnání,
- komplikovanější jednání s úřady.

4.2 Povinnosti obviněných

Povinnosti obviněných vyplývají zejména ze zákona o výkonu vazby, vyhlášece, Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu vazby a vnitřního řádu pro obviněné v konkrétní organizační jednotce (věznici).

Základní povinnosti obviněných jsou zakotveny v ustanovení § 21 zákona o výkonu vazby. Obviněný je povinen dodržovat řád výkonu vazby a vnitřní řád věznice, plnit příkazy a pokyny Vězeňské služby, šetřit majetek věznice a ostatních obviněných a chovat se slušně ke všem osobám, se kterými přijde do styku.

Obviněný nesmí navazovat nedovolené styky s jinými obviněnými, odsouzenými nebo s osobami na svobodě, vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek nebo škodit zdraví. Nesmí také tetovat sebe nebo jinou osobu, nechat se tetovat nebo mít ve věznici v držení pomůcky k provádění tetování; to platí obdobně také pro jiné způsoby porušování integrity lidské kůže a držení pomůcek k provádění takové činnosti.

Zároveň je obviněný povinen podrobit se osobní a další prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe měl věc, jejíž držení je ve vazbě zakázáno. Věc, jejíž držení je ve vazbě zakázáno, se obviněnému odejme a po dobu trvání vazby vezme do úschovy.

Obviněný je ve styku s jinými osobami povinen dodržovat zásady slušného chování užívané v běžném společenském styku.

Obviněným je zakázáno přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a krutost, tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití jedů, výbušnin, zbraní a střeliva, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby návykových látek.

Obviněný je dále povinen

- a) umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí,
- b) strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací,
- c) pokud onemocní, stane se mu úraz nebo je zraněn, tyto skutečnosti neprodleně ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby,
- d) oznámit neprodleně zaměstnanci Vězeňské služby okolnosti, které mohou způsobit vážné ohrožení bezpečnosti jemu samotnému, spoluobviněným, zaměstnancům Vězeňské služby nebo věznici, pokud se o nich dozví nebo je zjistil,
- e) oznámit věznici jméno a příjmení obhájce nebo advokáta, který jej bude zastupovat v jiné věci nebo mu poskytovat právní službu,
- f) podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k zamezení případné výroby, držení nebo zneužívání návykových látek a jedů ve věznici, včetně vyšetření ke zjištění, zda užil

návykovou látku, a v případě, že se prokáže přítomnost návykové látky, nahradit náklady na toto vyšetření,

g) dodržovat zásady hygieny a v osobních věcech udržovat pořádek a čistotu,

h) uhradit náklady zdravotních služeb poskytnutých v zájmu zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu nad rámec zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění nebo ze státního rozpočtu nad rámec mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána,

i) během nepřetržité osmihodinové doby ke spánku dodržovat noční klid,

j) nekouřit v místech, kde je to vzhledem k možnému ohrožení zdraví nekuřáků nebo z protipožárních důvodů ředitelem věznice zakázáno,

k) oznámit změnu zdravotní pojišťovny a změnu osobních či rodinných údajů, které nahlásil při přijetí do výkonu vazby.

4.3 Práva obviněných

Práva obviněných představují pro obviněné v psychicky náročném prostředí věznice světlejší část jejich pobytu ve výkonu vazby. Povinnost Vězeňské služby realizovat, dodržovat a zachovat práva obviněného má podklad nejen v zákoně o výkonu vazby, ale i v ustanoveních § 27 až § 62 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu vazby, jakož i ve vnitřním řádu konkrétní organizační jednotky, tedy věznice (srov. Sochůrek, 2008; Štěrba, 2007).

Mezi základní práva vazebně zajištěných obviněných patří:

- **Stravování** obviněných musí být zajištěno třikrát denně v příslušném složení dle zásad správné výživy, přičemž musí respektovat zdravotní omezení, kulturní a náboženské zvyklosti.
- **Vystrojování obviněných** je možné realizovat civilním oděvem, prádlem a obuví. Tento oděv a obuv ovšem musí splňovat podmínky hygienické a estetické nezávadnosti a obviněný musí mít zajištěnu jeho pravidelnou výměnu na vlastní náklady. Na dobu jednoho týdne by obviněný měl mít k dispozici nejméně po 2 ks ponožek, triček, ručníků a spodního prádla a po 1 ks kalhoty, mikinu či svetr. Dle klimatických podmínek i bundu. Pokud obviněný nemá zajištěnu řádnou výměnu civilního oděvu, nebo jestliže opakovaně porušuje její podmínky, je povinen používat oděv ústavní.

- **Korespondenci** může obviněný odesílat v libovolném množství. Soukromá korespondence podléhá kontrole, která je realizována vrchními dozorci. U obviněných s koluzní vazbou provádí kontrolu orgán, který vede vyšetřování, a to ve čtrnáctidenní lhůtě ode dne převzetí. Pokud by obsah korespondence mařil účel výkonu vazby, nebo by zakládal podezření z trestné činnosti, bude zadržen a předán orgánu činnému v trestním řízení.
- **Užívání telefonu** se umožní obviněnému ke kontaktu s obhájcem a s osobou blízkou. Telefonní hovory mohou realizovat všichni obvinění, u kterých není obava, že by mohli mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Vězeňská služba je povinna vést evidenci těchto hovorů a pořizovat jejich záznam. Záznamy telefonátů se nepořizují u hovorů mezi obviněným a obhájcem, státními institucemi a orgány na ochranu práv obviněných.
- **Návštěvy obviněných** mohou být přijímány obviněným jedenkrát za dva týdny v trvání devadesáti minut. Na návštěvu se mohou dostavit nejvýše čtyři osoby. Návštěvy mohou být z bezpečnostních důvodů na příkaz ředitele věznice konány přes bezpečnostní přepážku. U obviněných s koluzní vazbou schvaluje realizaci návštěvy a osoby návštěvníků v přípravném řízení příslušný státní zástupce, v řízení před soudem příslušný soudce. Návštěvy obhájce, konzulárních orgánů a pracovníků diplomatických misí mohou být realizovány bez jakýchkoliv omezení 24 hodin denně.
- **Duchovní a sociální služby** poskytují registrované církve formou pastoračních rozhovorů, konáním bohoslužeb, vedením studijních výkladů náboženských textů a poskytováním náboženské literatury. Obviněné s koluzní vazbou lze předvádět pouze ke kaplanům, kteří jsou zaměstnanci Vězeňské služby. Pokud má takový obviněný zájem o kontakt s jinou osobou poskytující duchovní nebo sociální služby, je vyžadován souhlas orgánu, který dohlíží na průběh vyšetřování.
- **Nákup potravin a věcí osobní potřeby** se provádí prostřednictvím vězeňské prodejny nejméně jedenkrát týdně formou bezhotovostního platebního styku.
- **Přijímání balíčku** s potravinami a věcmi osobní potřeby je povoleno obviněným jedenkrát za tři měsíce do hmotnosti 5 kg. Toto omezení se nevztahuje na balíčky s prádlem, tiskem, literaturou a hygienickými potřebami. Balíčky podléhají kontrole Vězeňské služby.

- **Příjem peněz** je obviněnému umožněn bez omezení. Tyto peníze jsou ukládány na osobní konto obviněného, který je během výkonu vazby užívá formou bezhotovostního styku.
- **Uspokojování kulturních potřeb** je možné obviněnému zajistit zapůjčením společenských her a knih z vězeňské knihovny atd.
- **Péče o zdraví** zahrnuje právo na nepřetržitý osmihodinový spánek a na vycházku ve vymezeném prostoru věznice v délce trvání nejméně jedné hodiny denně. U nemocných obviněných a těhotných žen se konají vycházky pouze se souhlasem lékaře a na základě jeho doporučení.
- **Koupání obviněných** musí být zajištěno v teplé vodě nejméně dvakrát týdně a je realizováno na ve sprchách na oddělení. V případě doporučení lékaře, nebo z hygienických důvodů je koupání zajištěno častěji. U obviněných žen z hygienických důvodů je koupání zajištěno častěji.
- **Zaměstnávání obviněných** se provádí na základě žádosti obviněného dle možností věznice.

4.4 Odborní zaměstnanci a personál vazební věznice

Štěrba (2007) v souvislosti s organizací Vězeňské služby uvádí, že tato služba je rozdělena na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu (příslušníci dozorcí služby, další příslušníci a občanští zaměstnanci), přičemž základními články organizace jsou:

- Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky,
- vazební věznice,
- věznice,
- účelová zařízení Vězeňské služby České republiky.

V rámci výkonu vazby přicházejí vazebně obviněné osoby nejvíce do styku zejména s těmito osobami:

- příslušníci vězeňské stráže (zejména strážníci a inspektoři),
- příslušníci oddělení výkonu vazby (dozorci a vrchní dozorci),
- funkcionáři věznice (zejména vedoucí oddělení výkonu vazby),
- příslušníci oddělení prevence a stížností,
- psycholog,
- pedagogičtí a výchovní pracovníci,

- sociální pracovník,
- duchovní,
- lékařský a zdravotnický personál.

Příslušníci vězeňské stráže zpravidla zajišťují vnější i vnitřní bezpečnost, pořádek a kázeň v objektech věznic a při eskortách vězňů. Rovněž se podílí na realizaci všech druhů prohlídek (srov. nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky číslo 11/2006).

Příslušníci oddělení výkonu vazby jsou pro obviněné velmi důležitými pracovníky. Zejména vrchní dozorcí se podílejí vysokou mírou na realizaci práv a povinností obviněných. Za tímto účelem je vrchní dozorce vybaven kázeňskou pravomocí nad obviněnými.

Psycholog se odbornou psychologickou činností podílí na řádném průběhu výkonu vazby a je poradcem ředitele v oblasti psychologických aspektů všech zúčastněných – tedy obviněných i zaměstnanců.

Hála (1996) uvádí, že zásah v krizových situacích je hlavním posláním psychologa, který působí ve vazebních věznicích. Autor dále konstatuje, že psycholog má povinnost zlepšovat psychohygienické podmínky ve vazebních věznicích, což znamená, že by měl být konzultantem rovněž při veškerých stavebních úpravách, opravách a změnách ve věznici.

Mezi důležité úkoly psychologa patří též psychologická péče o obviněné, kteří např. odmítají stravu, sebepoškozují se, pokoušejí se o sebevraždu, vytipování labilních či agresivních obviněných a možných objektů násilí, podílí se na zpracování hodnocení obviněných vrchními dozorcí, vyjadřuje se k umístování obviněných a výběru personálu věznice (srov. nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky číslo 21/2010).

Činnost speciálního pedagoga upravuje § 17 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky číslo 21/2010. Z dikce citovaného ustanovení vyplývá, že mezi činnosti speciálního pedagoga patří odpovědnost za odbornou úroveň zacházení s obviněnými, odborná úroveň preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů, rovněž je odborným poradcem ředitele v oblasti pedagogických aspektů výkonu vazby všech zúčastněných (obviněných i zaměstnanců).

Vychovatel oddělení výkonu vazby má za úkol výchovná, diagnostická a preventivní činnosti zaměřené na žádoucí rozvoj osobnosti. Zkoumá vztahy na oddělení mezi jednotlivými obviněnými (srov. nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky číslo 21/2010; Sochůrek, 2007).

Sociální pracovník pomáhá obviněným k nalezení cesty uspořádání si svých vztahů k rodině, přátelům a ke společnosti. Pomáhá obviněnému řešit sociální problémy a směřuje ho k sebereflexi vlastního sociálního vývoje. Hlavním cílem je minimalizovat regresi sociálního vývoje obviněného a příprava na proces reintegrace. Za tímto účelem se sociální pracovník podílí na sestavování resocializačního programu (srov. Štěrba, 2007).

Duchovní zajišťuje pastorační rozhovory a organizuje skupinové mše.

Lékařský a zdravotnický personál zejména dohlíží na zdravotní stav obviněných, výdej léčiv a stanovuje dietní režimy obviněných. Lékařský a zdravotnický personál je rovněž oprávněn provádět osobní prohlídky k vyloučení stop násilí na obviněných, provádět všechny druhy testů k zjištění požití alkoholických nápojů či užití omamných a psychotropních látek obviněnými nebo zaměstnanci věznice.

Hlavní povinností všech odborných zaměstnanců a pracovníků vězeňské služby je dodržování presumpce nevin, zásady výkonu vazby a postupovat jednotně při naplňování účelu výkonu vazby a následné reintegraci do společnosti.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce byla analýza institutu vazby v trestním řízení z pohledu naplnění jednotlivých vazebních důvodů se zaměřením na možnosti nahrazení vazby a délky tzv. vazebního stíhání, a jeho možného zkrácení, při zachování všech požadavků kladených na smysl a účel vazby a trestního řízení, se zohledněním aktuální judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Domnívám se, že cíl byl bezezbytku naplněn, převážně v důsledku využití judikatury, která je velmi bohatá.

V práci byla v potřebném rozsahu zmíněna práva vazebně stíhané osoby v rámci výkonu vazby, a proto byl tento cíl splněn, primárně za využití odborné literatury.

Základní otázkou související s institutem vazby byla, a vždy bude, vyváženost podmínek, za kterých bude možné vzít obviněného do vazby. Na straně jedné je zákonná potřeba omezit práva obviněného v některých případech natolik, aby bylo zabráněno hrozbě, jež vyplývají z vazebních důvodů zakotvených v ustanovení § 67 trestního řádu. Na straně druhé je nezpochybnitelným faktem, že vazba je mezním opatřením, které má být aplikováno teprve v případě, kdy ho nelze nahradit jiným opatřením.

Problém vyplývá také ze samotné podstaty tohoto institutu, kdy je soudce povinen rozhodnout o něčem, co by v budoucnu mohlo nastat a objektivně nemá, a ani mít v přípravném řízení nemůže, k dispozici veškeré důkazy vztahující se k projednávané trestní věci. Rozhodování o vazbě navíc ztěžuje fakt, že soudce je omezen poměrně krátkou časovou lhůtou pro vydání rozhodnutí o vazbě, a toto rozhodování klade na soudce vysoké nároky.

Smyslem vazby není způsobit újmu obviněnému, ale slouží právě a jen k řádnému průběhu trestního procesu a naplnění jeho základního účelu. Obviněný však velmi často vnímají výkon vazby hůře než samotný výkon trestu. Prostředí výkonu vazby, s vědomím zásady presumpce nevinny, bývá označováno za náročnější, než prostředí výkonu trestu odnětí svobody. Výkon vazby může u některých osob vyvolat negativní následky, například v podobě nadměrného psychického utrpení.

Rozhodující soudce by měl v každém konkrétním případě důkladně zvážit veškeré okolnosti daného případu, neboť rozhodnutí o vazbě, především rozhodnutí o vzetí do

vazby a dále pak rozhodnutí o dalším trvání vazby, je zároveň i rozhodnutím o dalším osudu obviněného.

Současná právní úprava vazby respektuje základní lidská práva tím, že jasně formuluje její důvody a umožňuje v každé fázi trestního řízení její soudní přezkum. Trendem právní úpravy vazby v současné době je snižování počtu osob ve vazbě.

Ke snížení počtu vazebně stíhaných osob by mohlo přispět zavedení možnosti náhrady vazby zavedením institutu elektronického monitorovacího sledování. Tento způsob náhrady vazby, ať už by se jednalo o elektronické sledování prováděné současně v návaznosti na uložení některého z dosavadních způsobů náhrady vazby, nebo zavedení elektronického sledování jako dalšího ze způsobů náhrady vazby, by měl pozitivní efekt v podobě zachování sociálního a rodinného zázemí obviněné osoby.

Tato práce, vzhledem ke komplexnímu zpracování předmětné problematiky včetně práv vazebně zajištěné osoby, bude mít přínos nejen pro studenty v rámci výuky, ale i pro širokou veřejnost z hlediska zvýšení jejich právního vědomí.

Seznam použitých zdrojů

1. CÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J., 1989. *Občan v trestním řízení*. Praha: Panorama. Praktické příručky (Panorama), s. 122.
2. ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V., 2002. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky, s. 150. ISBN 80-7251-104-1.
3. DRAŠTÍK, A., 1997. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*. (12), s. 9-10. ISSN 1211-2860.
4. FISCHER, S., 2006. *Etopedie v penitenciární praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, s. 183. ISBN 80-7044-722-9.
5. HÁLA, J., 1996. *Teorie a praxe vězeňství I*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. ISBN 80-7040-235-0.
6. HÁLA, J., 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. doplněné vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., s. 185. ISBN 80-86708-30-6.
7. HANUŠ, L., 2004. Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby. *Právní rozhledy*. (11), 433-5. ISSN 1210-6410.
8. HANUŠ, B., 2005. *Primární základy penologie*. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského, s.r.o., s. 95. ISBN 80-86723-14-3.
9. HERCZEG, J., 2005. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. *Bulletin advokacie*. (10), 15. ISSN 1210-6348.
10. JELÍNEK, J. a kol., 2009. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges. s. 579. ISBN 978-80-8721-299-8.
11. JELÍNEK, J., 2013. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. (5), 27. ISSN 1210-6348.
12. KLIMPL, V., 2017. Příkaz k zatčení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*. (9), 205-6. ISSN 1213-5313.
13. MANDÁK, V., 1975. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: ORBIS, s. 65-128. ISBN 508-21-856.
14. RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., 2004. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C.H.BECK, s. 391-539. ISBN 80-7179-817-7.
15. SOCHŮREK, J., 2007. *Kapitoly z penologie II. díl: Teorie a praxe zacházení s vězňenými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, s. 77. ISBN 978-80-7372-204-3.

16. ŠÁMAL, P. et al., 2013. *Trestní řád. Komentář I, II, III*. 7. vydání, Praha, C.H.Beck, s. 1241. ISBN 978-80-7400-465-0.
17. ŠTĚRBA, V., 2007. *Penologie*. Praha: Armex Publishing, s.r.o. ISBN 978- 80-86795-48-5.
18. VANTUCH, P., 2003. Důvody vazby. *Právní rádce*. (2), 58. ISSN 1210-4817.
19. VANTUCH, P., 2003. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Právní rádce*. (11), 53. ISSN 1210-4817.
20. VANTUCH, P., 2004. *Obhajoba obviněného*. Praha: C. H. Beck. s. 100. ISBN 978-80-7400-321-9.
21. VANTUCH, P., 2010. Důvody vazby. In: VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, s. 267. ISBN 978-80-7400-321-9.
22. VARVAŘOVSKÝ, P., 2007. K požadavkům na rozhodování soudů o vazbě. *Právní fórum*. (2). ISSN 1214-7966.
23. ZEMAN, P. et al., 2011. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*. (5), 142. ISSN 1213-5313.

Právní předpisy, zákony, vyhlášky

Zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), 1961. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 66, s. 513, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 293/1993 Sb., o výkonu vazby, 1993. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 74, s. 1579, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 166/1998 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, 1998. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 56, s. 6766, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, 2000. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 74, s. 3616, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, 2001. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 102, s. 6366, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, 2003. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 79, s. 4030, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2009. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11, s. 354, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 197/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o cestovních dokladech), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, 2010. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 65, s. 2241, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, 2011. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 159, s. 6178, ISSN 1211-1244.

Zákon číslo 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, 2013. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 20, s. 322, ISSN 1211-1244.

Česká republika. Listina základních práv a svobod, 1992. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1, s. 17. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. 1994. In *Sbírka vyhlášek Ministerstva spravedlnosti*, částka 36, s. 9. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Nařízení číslo 11 o vězeňské a justiční strážci, 2006. In *Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky*.

Česká republika. Nařízení č. 21 o vězeňské a justiční strážci, 2010. In *Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky*.

Seznam judikatury

- Usnesení městského soudu v Praze ze dne 15. 2. 1968, sp. zn. 5 To 11/1968
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/1993
- Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 1997, sp. zn. III. ÚS 271/1996
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 1999, sp. zn. IV. ÚS 226/1998
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. IV. ÚS 207/1999
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 303/2001
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 599/2001
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/2003

- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 424/2005
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 45/2006
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3294/2009
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 10. 1998, sp. zn. II. ÚS 113/1997
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2000, sp. zn. ÚS 94/2000
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2002, sp. zn. III. ÚS 8/2002
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2006, sp. zn. II. ÚS 35/2006
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 181/2014
- Rozhodnutí Ústavního soudu ČR ze dne 20.11.2000, sp.zn. IV. ÚS 137/2000
- Rozhodnutí Ústavního soudu ČR ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 620/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 2. 1988, sp. zn. 4 To 12/88
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 25. 5. 1992, sp. zn. Ntv 97/92
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 14/1992
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 44/1994
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/1995
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 1996, sp. zn. 2 Tzn 44/1995
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2015, sp. zn. 30 Cdo 827/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2000, sp. zn. 8 Tz 163/2000
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003

Seznam zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (zkráceně Evropská úmluva o lidských právech)
LZPS	Listina základních práva a svobod
MS	Ministerstvo spravedlnosti
NGŘ	Nařízení generálního ředitele
PMS	Probační a mediační služba České republiky
TrŘ	Trestní řád
TrZ	Trestní zákoník
ÚS	Ústavní soud
VS ČR	Vězeňská služba České republiky